

**JYVÄSKYLÄLÄISTEN NUORTEN ALKOHOLIN KÄYTTÖ JA
SIIHEN YHTEYDESSÄ OLEVAT PERHETEKIJÄT
SEURANTATUTKIMUKSEN VALOSSA**

Teemu Kinnunen

Esa Liukkonen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Syksy 2003

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

Kinnunen Teemu & Liukkonen Esa, 2003. Jyväskyläläisten nuorten alkoholin käyttö ja siihen yhteydessä olevat perhetekijät seurantatutkimuksen valossa. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. 72 sivua.

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää yhdeksäsluokkalaisten nuorten (N=140) alkoholin käyttöä ja siihen yhteydessä olevia perhetekijöitä. Tutkimuksessa perehdyttiin erityisesti vanhemmuuden (lämpö ja läsnäolo sekä rajat ja valvonta) ja perhemuodon merkitykseen nuoren alkoholin käyttöä suuntaavina tekijöinä.

Tämä kvantitatiivinen tutkimus oli osa Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön sekä opettajankoulutuslaitoksen piirissä toteutettavaa Nuorten ihmissuhteet ja hyvinvointi –projektia. Aineisto koostui vuonna 1999 aloitetusta kolmevuotisesta seurantatutkimuksesta, jossa nuoret täyttivät kyselylomakkeet 7., 8. ja 9. luokilla.

Tutkimuksen mukaan nuorten juominen lisääntyi jatkuvasti yläasteen aikana. Keskiarvollisesti tyttöjä ja poikia vertailtaessa erot juomatavoissa olivat yhdeksännellä luokalla korkeintaan suuntaa antavia. Tutkimuksen päätuloksena voidaan pitää vanhempien tiedon ja valvonnan merkitystä nuorten alkoholin käytön kannalta. Erityisesti kotiintuloaikojen määrittäminen näytti olevan alkoholin käytöltä suojaava tekijä. Sitä vastoin perhemuodolla ei näyttänyt olevan yhteyttä nuorten alkoholin käyttöön. Tutkimuksen antina voidaan pitää johtopäätöstä, jonka mukaan vanhempien kannattaa määrittää nuorten kanssa yhteistyössä tarkat rajat, kuten kotiintuloajat, joita tulee noudattaa. Tärkeitä on myös rakentaa luottamukselliset suhteet nuorten ja vanhempien välille, jotta nuorilla olisi helppo kertoa omista asioistaan ja tekemisistään.

Asiasanat: nuori, alkoholi, perhe, vanhemmuus, kasvatustieteen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
2. MIKSI NUORI KÄYTTÄÄ ALKOHOLIA?	7
2.1 Nuorten juomista selittäviä teorioita	7
2.1.1 Teoria ongelmakäyttäytymisestä	7
2.1.2 Sosiaalisen oppimisen teoria	8
2.2 Alkoholi nuorten elämässä	10
2.3 Mallien vaikutus nuoren alkoholin käyttöön	12
2.4 Suomalainen alkoholikulttuuri – malli suomalaisille nuorille?	13
3. PERHE JA IKÄTOVERIT ALKOHOLIN KÄYTTÖÄ SUUNTAAVINA TEKIJÖINÄ	15
3.1 Perheen määrittely	15
3.2 Onko perhemuodolla yhteyttä nuoren alkoholin käyttöön?	16
3.3 Vanhemmuuden laatu nuoren alkoholin käyttöä selittävänä teijänä	18
3.3.1 Läsnäolo ja lämpö	19
3.3.2 Rajat ja valvonta	20
3.4 Ikätovereiden merkitys nuoren elämässä ja valinnoissa	22
4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA ONGELMAT	24
5 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	25
5.1 Aineisto	25
5.2 Tutkimusmenetelmät ja muuttajat	25
5.3 Tilastolliset analyysit	27
6 TULOKSET	29
6.1 Nuorten alkoholin käyttö	29
6.1.1 Alkoholin käyttö 9. luokalla	29
6.1.2 Nuorten alkoholin käytön muutokset seitsemänneltä yhdeksännelle luokalle	32

6.2 Vanhemmuus ja perhemuoto alkoholin käyttöä suuntaavina tekijöinä	37
6.2.1 Lämmön ja läsnäolon sekä oman ajattelun tukemisen yhteys nuoren alkoholin käyttöön	37
6.2.2 Rajojen ja valvonnan yhteys nuoren alkoholin käyttöön	38
6.2.3 Perhemuoto ja nuoren alkoholin käyttö	41
7 POHDINTA	44
7.1 Päätulokset	44
7.2 Tutkimuksen tulokset aiempien tutkimusten valossa	45
7.3 Tutkimuksen reflektointia	47
7.4 Lopuksi	48
LÄHTEET	51
LIITTEET	56
Liite 1: Nuorten läheiset ihmissuhteet – 3. Kysely 9-luokkalaisille	56
Liite 2: Ongelmakäyttäytymisteorian rakenne	72

1. JOHDANTO

Alkoholi on ollut suomalaisten kaikkein laajimmalle levinnyt ja käytetyin päihdeaine jo vuosisatojen ajan. Vaikka viimeisen vuosikymmenen aikana huumeongelmat ovat olleet esillä enenevässä määrin, on alkoholi kuitenkin niin nuorten kuin aikuistenkin valtapäihde. Myös alkoholin käyttöön yhteydessä olevat ongelmat ovat olleet maassamme myös määrällisesti suuremmat kuin vastaavat huumeongelmat.

Alkoholin käyttö aiheuttaa vuosittain yhteiskunnalle 507 - 666 miljoonan euron välittömät kustannukset (Stakes 2003. Alkoholijuomien kulutus 2002). Vuonna 2001 yli 33 000 henkilöä on ollut alkoholin käyttöön liittyvän asian takia sairaalahoidossa (Stakes 2003. Taskutieto). Joidenkin arvioiden mukaan alkoholin ja muiden päihteiden käyttö on yksi tämän hetken suurimpia kansanterveytemme ongelmia, erityisesti sosiaalisten ja terveydellisten seurausten osalta. (Kemppinen 1997a, 2; Murto 1999, 396). Tällä hetkellä Suomessa arvioidaan olevan noin 400 000 alkoholin suurkuluttajaa ja varsinaisia alkoholisteja muutama kymmenen tuhatta. (Stakes 2002. Taskumatti).

Suomalaisten kuluttaman alkoholin määrä henkeä kohden on ollut jatkuvasti kasvussa. Tulevaisuudessa tämä kehitys todennäköisesti jatkuu, sillä Suomen hallitus ja eduskunta päättivät jo alentaa alkoholiveroa hillitäkseen ulkomailta tuotavan alkoholin määrää. Alkoholiveron alennus sekä Viron EU-jäsenyys aiheuttavat todennäköisesti sen, että vuonna 2004 saavutetaan jälleen uusi huippu alkoholin kulutuksessa.

Suomalainen saa ensimmäiset kokemukset päihteistä nimenomaan alkoholin muodossa siten, että jo 15 - 16 -vuotiaana yli puolet nuorista on ollut tosihumalassa (Stakes 2002. Kouluterveytutkimus). Joidenkin mielestä alkoholin käyttö kuuluu luonnollisena osana nuoruuden kokeiluihin. Viime aikoina asia on nostettu esille kuitenkin myös kriittisessä valossa. Huolen aiheena on se, että nuorena aloitetun juomisen on havaittu selvästi lisäävän alkoholisoitumisen riskiä keski-iässä. Sen sijaan alkoholin käytön aloittamisen lykkäytyminen 18. tai ainakin 16. ikävuoteen pienentää olennaisesti alkoholiongelmaiseksi päätyminen riskiä aikuisiässä (Pitkänen & Pulkkinen 2003, 12 - 29).

Nuorten alkoholinkäyttötottumuksiin vaikuttavat monet tekijät, esimerkiksi perhe, kaveripiiri ja yleinen yhteiskunnassa vallitseva kulttuuri. Näistä yhtenä tärkeimpänä tekijänä pidetään perhettä ja siinä vallitsevia ihmissuhteita. Nyky-yhteiskunnassa perheen rooli on muuttunut. Aiemmin perheet olivat suurempia, ja sosiaalisten taitojen kehittyminen sekä toisen huomioonottaminen olivat luonnollisia tapahtumia. (Kempainen 1997b, 147). Lisäksi yhä useampi nuori elää nuoruutensa perheessä, joka ei ole ydinperhe. Näitä perheitä on Suomessa kaiken kaikkiaan neljännes. (Harinen 1998, 58). Perhemuodosta riippumatta ongelmat kasautuvat, mikäli nuoret jäävät perheessä ja yhteiskunnassa ilman riittävää henkistä, sosiaalista tai taloudellista tukea (Kempainen 1997b, 147). Julkisuudessa on myös puhuttu viime aikoina paljon aikuisten läsnäolon puutteesta ja yleisestä kiireestä, jonka arvellaan vaikuttavan haitallisesti lasten kehitykseen ja siinä ilmeneviin ongelmiin, kuten päihteiden käyttöön.

Tässä tutkimuksessa tarkoituksenamme on selvittää jyvaskyläläisten nuorten alkoholin käyttöä. Pääasiallisesti tutkimusjoukoksemme olemme valinneet yhdeksäsluokkalaiset nuoret, mutta tarkastelemme tämän joukon alkoholin käyttöä aina seitsemänneltä luokalta asti. Lisäksi pyrimme selvittämään mitä yhteyksiä vanhemmuudella ja perhesuhteilla yleensä on nuoren alkoholin käyttöön. Vanhemmuudesta tarkastelemme erityisesti vanhempien antaman lämmön ja läheisyyden sekä asettamien rajojen ja valvonnan vaikutusta nuoren alkoholikäyttämiseen. Koska aineistomme on seurantatutkimus, pystymme näkemään, ennustavatko perhesuhteet seitsemännellä luokalla alkoholin käyttöä myöhemmin.

2. MIKSI NUORI KÄYTTÄÄ ALKOHOLIA?

2.1 Nuorten juomista selittäviä teorioita

Sitä, miksi ihmiset käyttävät alkoholia, on selitetty monilla eri teorioilla. Nuorten alkoholin käytön kannalta keskeisiä ovat Jessorin & Jessorin (1977) teoria ongelmakäyttäytymisestä sekä Banduran sosiaalisen oppimisen teoria (1977).

2.1.1 Teoria ongelmakäyttäytymisestä

Teoria ongelmakäyttäytymisestä on syntynyt Richard ja Shirley L. Jessorin (1977, 17 - 42) pitkittäistutkimuksen tuloksena. Ongelmakäyttäytyminen (problem behavior) käsitteenä tarkoittaa käyttäytymistä, jota pidetään yhteiskunnan yleisten normien vastaisena ja joka aiheuttaa kielteisiä reaktioita muissa ihmisissä. Päihteiden käyttö, varhaiset seksuaaliset suhteet sekä rikollinen toiminta ovat esimerkkejä ongelmakäyttäytymisestä. Alkoholi on merkittävä osa ongelmakäyttäytymistä, koska sillä näyttää olevan yhteyttä myös kaikkiin muihin ongelmallisen käyttäytymisen muotoihin. (Jessor & Jessor 1977, 17 – 19).

Ongelmakäyttäytymisen teoria keskittyy kolmeen tekijään eli ns. psykososiaaliseen muuttajaan: persoonallisuuteen (personality system), ympäristöön (perceived environment system) ja käyttäytymiseen (behavior system). Jokainen muuttaja kuvaa osaltaan nuoren alttiutta rikkoa normeja. Mitä suurempi on alttius jokaisessa järjestelmässä, sitä todennäköisemmin nuorella esiintyy ongelmakäyttäytymistä. Voidaan todeta, että nämä kolme muuttujaa esittävät yleisluontoisen luokittelun psykososiaaliselle alttiudelle ongelmakäyttäytymiseen. (Jessor & Jessor 1977, 19 – 40). Liitteessä 2 esitämme ongelmakäyttäytymisteorian tärkeimpien käsitteiden suhteen toisiinsa Jessorin & Jessorin kokoaman kuvion (Jessor & Jessor 1977, 38) perusteella.

Oman tutkimuksemme kannalta tärkein muuttaja Jessorin & Jessorin teoriassa on ympäristömuuttaja, jossa vaikuttavina tekijöinä ovat perhe ja toveripiiri. Ympäristömuuttujassa sosiaalinen konteksti on jaettu kahteen osaan: perhekeskeiseen ja kaverikeskeiseen. Perhekeskeisen kontekstin on oletettu olevan kaverikeskeistä kontekstia vähemmän ongelmakäyttäytymistä aiheuttava.

Tämä on perusteltu perheen suuremmalla sosiaalisella kontrollilla sekä perheen piirissä vallitsevien yleisten normien aiheuttamalla vaikutuksella nuoren kehitykseen. Ympäristömuuttuja pitää sisällään kuusi ongelmakäyttäytymiseen vaikuttavaa tekijää. Nämä tekijät liittyvät vanhempien sekä kavereiden antamaan tukeen ja kontrolliin sekä niiden vaikutukseen nuoreen. Tarkemmin tekijät on eritelty liitteessä 1. (Jessor & Jessor 1977, 26 – 31).

Kasvu ympäristön, jossa vanhemmat antavat runsaasti tukea, mutta myös kontrolloivat ja asettavat rajoja, pitäisi olla ongelmakäyttäytymistä ehkäisevä. Toisaalta jos vanhempien tuen ja erityisesti kontrollin määrä on vähäinen, on nuorella vähemmän sääntöjä ja siten myös vähemmän rikkomuksia vanhempien asettamia sääntöjä vastaan. Jos taas nuori on enemmän kavereiden kuin vanhempien vaikutuspiirissä, on todennäköisyys ongelmakäyttäytymiseen suurempaa. Jessorin & Jessorin teorian mukaan juuri kavereilta saatava malli on yksi tärkeimmistä ongelmakäyttäytymistä aiheuttavista tekijöistä. (Jessor & Jessor 1977, 26 - 31).

2.1.2 Sosiaalisen oppimisen teoria

Nuoruusvuodet ovat monille se elämänvaihe, jolloin tutustutaan päihteisiin ja yleensäkin elämäntyyliin, jossa otetaan paljon riskejä. Suurin osa nuorista kokeilee erilaisia päihteitä. Joillakin se jää kokeiluun, toisilla taas kokeilut johtavat siihen, että päihteistä tulee yhä tavanomaisempi osa elämää.

Viimeisimpien vuosikymmenien aikana tutkijat ovat yrittäneet ymmärtää päihteiden käytön aloittamisen syitä sekä päihteiden käyttöä edeltäviä merkkejä. Näissä tutkimuksissa (kts. Engels 1998) on korostettu, että nuoret ihmiset eivät aloita päihteiden käyttöä eristyksissä muista. Monet ympäristötekijät, kuten vanhempien, ikätoverien, kavereiden, sisarusten, seurustelukumppaneiden ja median malli vaikuttavat nuoren mieltymyksiin, asenteisiin ja käyttäytymiseen. Kuitenkaan nuoret eivät ole Engelsin sanoin mitään ”viattomia lampaita, jotka seuraavat muita suden suuhun”. Ihmiset oppivat normeja läheisten ihmissuhteiden avulla ja reagoivat niihin eri tavoin. He esimerkiksi omaksuvat käyttäytymismalleja ja vaikuttavat toisten käyttäytymiseen. (Engels 1998, 7).

Banduran sosiaalisen oppimisen teorian (1977, 16 – 17) mukaan sosiaalinen käyttäytyminen opitaan havainnoimalla. Ihmisen käyttäytymiseen vaikuttavat toisten esimerkit ja ympäristöstä saatu vahvistus. Menneisyys määrittää sen, onko ihminen oppinut poikkeavan vai mukautuvan käyttäytymisen, johon ovat yhteydessä myös palkkiot tai rangaistukset. Käyttäytymisen seuraukset voivat olla sosiaalisia tai epäsosiaalisia. Esimerkiksi palkitsemiset, pääsy ryhmän jäseneksi tai ulkopuolelle jääminen ovat sosiaalisia seurauksia käyttäytymisestä. Fysiologiset vaikutukset tai päihteiden käyttö voivat olla esimerkkejä epäsosiaalisista seurauksista. (Bandura 1977, 16 – 17).

Engels (1998, 7 - 28) on kuvannut väitöskirjassaan Banduran sosiaalisen oppimisen teoriaa nykytutkimuksen valossa. Hänen mukaansa sosiaalisen oppimisen teoriassa ihmisten oletetaan käyttäytyvän sosiaalisissa ryhmissä sääntöjen, ryhmän mallien sekä ryhmästä saatavien vahvistusten mukaisesti. Vuorovaikutussuhteet päihteitä käyttävien ja toisaalta raittiiden ihmisten kanssa sekä näistä havaitut myönteiset ja kielteiset seuraukset vaikuttavat päihteiden käytön aloittamiseen tai raittiina pysymiseen. Kun päihteiden käyttö on aloitettu, malleilla ei ole enää vastaavaa merkitystä päihteiden käytön jatkamiseen. Sitä vastoin ympäristöstä tulevat sosiaaliset ja psykologiset vahvistukset ja toisaalta rangaistukset tulevat merkityksellisemmiksi. Esimerkiksi nuori, joka on huomannut alkoholin käytön rentouttavan ja yhdistävän kavereita, todennäköisesti jatkaa tätä käyttäytymismallia.

Akersin tutkimusryhmä kehitti Banduran teoriaa sopivammaksi nuorten päihteiden käytön tutkimiseen. He erottivat useita erilaisia päihteiden käyttöön vaikuttavia mekanismeja. Näitä vaikutuksia ovat matkiminen; vanhempien ja kavereiden asenteet, normit ja käyttäytyminen; sosiaaliset palkkiot ja rangaistukset sekä epäsosiaaliset asenteet. Voidaan löytää monia erilaisia vaikutuksia nuoren päihteiden käyttöön. Näkyvimvät vaikutukset ovat mielipiteet, arvot ja käyttäytyminen nuoren lähimmässä ympäristössä. (Engels 1998, 10 - 11).

Vanhemmat ja muut perheenjäsenet ovat tärkeimpiä roolimalleja nuorelle. Vanhempien mallin oletetaan vaikuttavan nuoren alkoholin käyttöön monin eri tavoin. Kiinteiden suhteiden vanhempien ja lasten välillä sekä erityisesti varhaisnuoruudessa asetettujen rajojen oletetaan vaikuttavan siihen, että myöhemmin nuorten ajatusmaailma muodostuu vanhempien ajatusmaailmaa

vastaavaksi. Mikäli nuoren kotona alkoholin käyttö on yleistä ja hyväksyttyä, on todennäköistä, että myös nuori kokee alkoholin käytön normaaliksi osaksi elämää. Vanhempien käyttäessä päihteitä on niitä myös enemmän saatavilla. Nuoret, joilla on vahvat siteet perheeseen, ovat tutkimusten mukaan alttiimpia matkimaan vanhempien käyttäytymistä. (Engels 1998, 11).

Koulukaverit, parhaat ystävät ja muut läheiset kaverit ovat myös tärkeitä ihmisiä nuoren elämässä. Ikätovereilla on usein samat asenteet alkoholia ja tupakkaa sekä muita päihteitä kohtaan. Sosiaalinen konteksti määrää sen, mitä näistä päihteistä kaveripiirissä käytetään ja toisaalta myös mitä jätetään käyttämättä. Toisaalta vanhemmat pystyvät omalla toiminnallaan vaikuttamaan siihen, millaiseen kaveripiiriin nuori ajautuu. (Engels 1998, 11).

Vanhempien ja kavereiden vaikutus nuoren käyttäytymiseen - muun muassa päihteiden käyttöön - vahvasti. Kuitenkaan ei ole pystytty todistamaan, kumpi ryhmä vaikuttaa nuoreen enemmän. Tarvittaisiin enemmän pitkittäistutkimuksia, joissa nuoren elämää seurattaisiin useiden vuosien ajan, jotta saataisiin perustellumpia tuloksia nuorten käyttäytymiseen vaikuttavista tekijöistä. (Engels 1998, 12 - 13).

2.2 Alkoholi nuorten elämässä

Nuorten alkoholin käytössä on tapahtunut vuosien varrella runsaasti muutoksia. Se yleistyi 1960- ja 70-lukujen vaihteessa. Tasaantumisen vaihetta oli 1970-luvun puolivälistä noin kymmenen vuotta eteenpäin. Nuorten alkoholin käyttö yleistyi 1980-luvun puolivälin jälkeen kaikissa sosiaali- ja koulutusryhmissä. (Koskinen-Ollonqvist 1993, 15). Tämä trendi on jatkunut aina näihin päiviin saakka lukuun ottamatta 90-luvun alun lamasta johtunutta notkahdusta. Kuitenkin aivan viime vuosina on näyttänyt siltä, että sekä tyttöjen että poikien alkoholin käyttö on vähentynyt erityisesti 14 – 16 -vuotiailla. Tästä huolimatta 18-vuotiaat tytöt olivat ikäryhmä, jossa sekä humalajuominen että alkoholin käyttö lisääntyivät edelleen. (Hein, Virtanen & Wahlfors 2002, 81 – 83; Rimpelä, Lintonen, Pere, Rainio & Rimpelä 2003, 3). Huomion arvoista on, että kerran viikossa alkoholia käyttävien 16-vuotiaiden tyttöjen määrä on ollut parin viime vuosikymmenen aikana tasaisessa nousussa saavuttaen jo lähes saman ikäisten poikien tason. Poikien vastaavat luvut ovat pysyneet tilastoissa kuuden viimeisen vuoden (1995 - 2001)

ajan käytännössä katsoen samalla tasolla. (Hein ym. 2002, 81 - 83). Aivan viimeisen tilaston mukaan tyttöjen ja poikien väliset erot alkoholin käytössä ovat lähes kadonneet (Rimpelä ym. 2003, 3).

Suomalaisten nuorten erityispiirteenä kansainvälisissä vertailuissa on ollut alkoholin humalakäyttö. Se on ollut myös suomalaisten miesten kauan tunnettu ominaispiirre. (Pulkkinen 2002b, 176). Stakesin kouluterveystutkimuksen (2002) mukaan kahdeksaluokkalaisista tytöistä ja pojista noin puolella (48 %) on takanaan ensimmäinen tosihumala. Seuraavan vuoden aikana raittiiden määrä vähenee edelleen siten, että enää 35 % kummastakin sukupuolesta on jäänyt vaille tosihumalan kokemusta. Huomattavaa myös on, että tytöillä ja pojilla prosenttiosuudet ovat täsmälleen samanlaiset.

Stakesin viimeaikainen (2002) kouluterveystutkimus kertoo nuorten asenteista alkoholia kohtaan. Tutkimuksen mukaan 39 % kahdeksaluokkalaisista pojista ja 35 % samanikäisistä tytöistä hyväksyy humalan kerran viikossa. Asenteet muuttuvat yhdeksännelle luokalle siten, että pojista 47 % ja tytöistä 39 % hyväksyy tosi humalan kerran viikossa. Kuitenkin omien vastaustensa mukaan kahdeksaluokkalaisista pojista vain 6 % ja tytöistä 4 % juo itsensä tosi humalaan asti kerran viikossa. Prosenttiosuudet pysyvät käytännössä samoina yhdeksännellä luokalla. Perheiden alkoholiasenteista puolestaan kertoo se, että noin viidennes 8-9-luokkalaisista nuorista sai edellisen alkoholiannoksensa vanhempiensa välityksellä (Stakes 2002. Kouluterveystutkimus).

Nuorena aloitettu alkoholin käyttö on vakava riskitekijä myöhemmän alkoholin käytön kannalta. Pitkänen ja Pulkkinen (2003) havaitsivat tutkimuksessaan, että varsinkin ennen 14 vuoden ikää aloitettu juominen lisää alkoholin myöhemmän ongelmakäytön riskiä erittäin suuresti. Taipumus jatkaa varhain aloitettua alkoholin käyttöä selittyyneen Pitkäsen ja Pulkkinen mukaan useiden seikkojen perusteella. Ensinnäkin alkoholin käytön varhainen aloittaminen pohjustaa elämäntapaa, jossa alkoholi liittyy vapaa-aikaan sekä yhdessäoloon ja hauskanpitoon. Toiseksi tunteiden hukuttaminen alkoholiin ja humalatilaa ei ohjaa pelon, suuttumuksen ja muiden tunnetilojen kypsempien säätelykeinojen oppimiseen ja ongelmista keskustelemiseen muiden kanssa. Nuoruusikä on tässäkin suhteessa kriittistä oppimisen aikaa. Kolmanneksi alkoholi aiheuttaa myös riippuvuutta. (Pitkänen & Pulkkinen 2003, 12 – 29).

2.3 Mallien vaikutus nuoren alkoholin käyttöön

Entä mikä on vanhempien alkoholin käytön ja toisaalta ikätovereiden yhteys nuoren suhteeseen alkoholiin? Nykytutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että perheellä ja vanhemmilla sekä ikätovereilla on vaikutusta nuoren alkoholin käyttöön. Engelsin tutkimuksessa (1998, 77) havaittiin, että kavereiden juominen oli yhteydessä nuoren omaan suhtautumiseen alkoholiin. Mikäli vanhemmat eivät kuitenkaan käyttäneet alkoholia, niin myöskään kavereiden tekemisillä ei ollut vaikutusta nuoreen päihteiden käytön osalta. Kandel (1986, 213 - 214) on omassa tutkimuksessaan havainnut, että ikätovereiden vaikutus nuoriin korostuu tarkasteltaessa heidän vallitsevaa elämäntapaansa. Vanhempien vaikutus heijastuu sitä vastoin enemmän nuorten yleiseen arvomaailmaan sekä tulevaisuuden suunnitelmiin.

On pystytty myös erottamaan vanhempien esimerkin erilainen vaikutus tyttöihin ja poikiin. Koskinen-Ollonqvist (1993, 12) on omassa terveyskasvatustutkimuksessaan havainnut, että tyttöjen alkoholin käyttö on yhteydessä vanhempien alkoholin käyttöön selvemmin kuin poikien. Karekivi on puolestaan pitkittäistutkimuksessaan (1999, 188) havainnut samansuuntaisia yhteyksiä, mutta esimerkiksi vuosien 1989 ja 1992 kyselyt eivät tuossa tutkimuksessa vahvista tätä väittämää.

On myös osoitettu, että äidin alkoholin käyttö olisi yhteydessä nuoren varhaisiin alkoholikokeiluihin. Kuitenkaan äidin raittius ei merkitse, että alkoholia ei käytettäisi muuten perheessä. Siksi isän raittius on yhteydessä nuorten raittiuteen vahvemmin kuin äidin. (Heinonen-Kuusela, Lehtonen & Mäkelä 1981). Toisaalta Pulkkinen pitkittäistutkimuksen (1982, 55 - 71) mukaan 14-vuotiaiden alkoholin käyttö korreloi ikätovereiden, sisarusten ja parhaiden ystävien, mutta ei vanhempien alkoholin käyttöön. Kuitenkin 20-vuotiaiden juominen korreloi myös vanhempien alkoholin käyttöön nuorten ollessa 14-vuotiaita. Eli sosiaalinen oppiminen voisi näin ollen tapahtua viiveellä ja todelliset vaikutukset nähtäisiin vasta pidemmän ajan kuluttua. Myös Engelsin (1998, 76) tutkimuksessa vanhempien juomisella näytti olevan vaikutusta nuorten alkoholin käyttöön myöhemmällä iällä. Vanhempien juominen aiheuttaa lapselle myös turvattomuuden tunnetta, joka uhkaa luottamusta sekä murentaa perheen sosiaalista pääomaa (Pulkkinen 2002b, 131). Vanhempien runsaasta alkoholin

käytöstä on moniulotteisia seurauksia lapselle. Ensinnäkin sillä on mallivaikutusta, toiseksi se voi aiheuttaa turvattomuutta lapselle. Lisäksi sillä on vaikutusta koko perheen välisiin ihmissuhteisiin ja yleiseen ilmapiiriin kotona. (Pitkänen & Pulkkinen 2003, 12 – 29).

2.4 Suomalainen alkoholikulttuuri – malli suomalaisille nuorille?

Suomen alkoholikulttuurilla on pitkä historia viinanpoltoineen, kieltolakeineen, raittiusvalistuksineen ja keskioluen vapauttamisprosesseineen. Suomalaiset tunsivat oluen ja alkoholipitoisen siman jo esihistoriallisena aikana. (Kempainen 1997a, 2). Jaloviinaa pidettiin 1400-luvulla tärkeimpänä yleislääkkeenä. Sen uskottiin parantavan lähes kaiken mahdollisen: päänsäryn, rakkokivet, tärinätaudin ja torikauhun muutamia esimerkkejä mainitaksemme. Sen uskottiin antavan myös hyvän muistin ja pitävän ihmisen nuorena ja kauniina. Suomeen paloviina saapui 1400-luvun lopulla. (Turunen 1999, 64 - 66).

Jo vuosisatojen ajan on humalassa toilailu – sekä oma että toisten - ollut suomalaisille myös suurta komediaa. Huvittavia humalaisia voi tavata jo vanhoissa, 1700-luvulla tallennetuissa sananlaskuissa (Kuusi 1953, 133 - 135, 179 - 181). Vielä parikymmentä vuotta sitten pelkkä pullon ilmestyminen näkyviin sai läsnäolijoiden mielet virittymään huumorin aaltopituudelle. Juomisen ja humalan voidaankin sanoa olevan osa suomalaisen alkoholikulttuurin huumori-instituutioita. (Apo 2001, 378).

Kuinka tämä humalakomedia on yhteydessä nuorten suhtautumiseen alkoholia kohtaan, onkin pohdinnan arvoinen kysymys. Omasta lapsuudestamme muistamme niin vahvasti humalassa ihmisiä hassuttaneen Nasse-sedän kuin viinapullo housun taskussa astelevan Heikki Kinnusen ”Onks Viljoo näkyny?” – roolissaan. Nykynuorille vastaavia iloisessa humalassa esiintyviä roolimalleja voisivat olla esimerkiksi Wallu Valpio sekä useat muut julkisuuden henkilöt.

Perinteiseen suomalaiseen alkoholin käytön kulttuuriseen malliin on kuulunut, että alkoholia käytetään harvoin ja juominen tapahtuu lähinnä erikoistilanteissa, joissa alkoholi ja juominen humalaan saakka ovat keskeisessä asemassa. Suomalaisten kulttuuriseen mieleen on juurtunut käsite ”humalahakuinen” suomalaista alkoholin käyttötappaa kuvaamaan. (Mustonen,

Mäkelä, Metso & Simpura 2001, 265 - 276). Suomalaisten juomatavoissa on tapahtunut myös muutosta. Ennen juotiin vain lauantaisin. Edelleenkin alkoholin käyttö keskittyy viikonloppuihin. Nykyään mennään kuitenkin yhä useammin työpäivän jälkeen vaikkapa oluelle. (Kempainen 1997a, 2). Alkoholi on näkyvästi esillä myös monissa nykypäivän urheilutapahtumissa ja –kilpailuissa. Alkoholia käytetään siis eri tavoin yhä useammassa tilaisuudessa. Nuoret ovat monesti mukana näissä tilaisuuksissa ja saavat samalla alkoholista positiivisen ja hyväksyttävän kuvan. Aikuiset odottavat monesti nuorten käyttäytyvän viisaammin kuin he itse: nuorten odotetaan yksinkertaisesti sanovan päihteille ”ei”, vaikka ympärillä olevat aikuiset sanovat niille ”kyllä” (Jetsu 2000, 15).

Juhlat ovat aina olleet suomalaisille tilaisuus nauttia alkoholia. Jo 1600-luvulla ryyppyjä kallisteltiin kaikissa sopivissa merkkitalaisuuksissa, joista useimmat olivat varsin merkityksettömiä (Turunen 1999, 139). Suomalainen juo sekä iloon että suruun. Juhlajuominen on selkeästi kulttuurista opittu tapa. Mitä erilaisimmissa yhteyksissä nuoret oppivat, että meillä juhlaan ja riemuun itsestään selvänä asiana kuuluu humala. (Jarasto & Sinervo 1999, 119). Tällainen päihdemyönteinen kulttuuri suvaitsee nuorten alkoholin käytön massatapahtumissa, kuten lukuvuoden päättymisen ja vapun juhlinnassa tai erilaisissa musiikkitapahtumissa. Päihteiden käytön valvonta on mahdotonta yksin poliisille, mikäli vanhemmat eivät pysty tai halua valvoa omien lastensa tekemisiä. (Pulkkinen 2002b, 179). Vastuuta nuorten päihteiden käytön valvonnasta on muutenkin arveluttavaa sysätä ensin poliisin tai esimerkiksi koulun harteille. Vastuu lapsen kasvattamisesta ja valvonnasta on kuitenkin ennen kaikkea vanhemmilla.

Alkoholi kuuluu suomalaiseen yhteiskuntaan voimakkaana osana. Voidaan jopa sanoa, että yhteiskuntamme etsii päihtymystä: nuoret ovat oppineet alkoholin ja tupakan olevan osa normaalia sosiaalista kanssakäymistä ja absolutistia saatetaan pitää jopa hieman omituisena (Dahl & Hirschovits 2002, 207). Aivan viime aikoina suomalaisten alkoholin kulutuksen kasvu on tilastollisesti kiihtynyt. 1990-luvun puolivälistä alkaen vuosikasvu on ollut noin puolitoista prosenttia. Vuonna 2001 vastaava prosenttimäärä peräti kolminkertaistui ja sama kehitys näyttää jatkuvan edelleen. (Hein ym. 2002, 11).

3. PERHE JA IKÄTOVERIT ALKOHOLIN KÄYTTÖÄ SUUNTAAVINA TEKIJÖINÄ

Perhe ja ystävät muodostavat useimpien kouluikäisten lasten merkittävimmät elämänpiirit. Näiden lisäksi yhtenä elämänpiirinä on myös koulu. Koti antaa lapselle läheiset ihmiset, turvallisuuden tunteen ja elämän aineellisen perustan. Yksityinen elämänpiiri, johon ystävät kuuluvat, laajenee lapsen varttuessa ja on perustana minuuden ainutkertaisuudelle ja elämän mielekkyydelle. (Pulkkinen 2002a, 14). Lapsen varttuessa nuoruusikään suhteet perheeseen ja vanhempiin alkavat muuttua ja niiden merkitys vähenee nuoren elämässä.

3.1 Perheen määrittely

Perhe on perinteisesti ymmärretty olevan isän, äidin ja heidän yhteisten lasten muodostama ydinperhe. Parin viime vuosikymmenen aikana ydinperheen parisuhde- ja vanhemmuusinstituutiot ovat alkaneet eriytyä. Nykyään ydinperhemallia on vakautettu muun muassa hyväksymällä avoliitto lähes tasaveroiseksi avioliiton rinnalle. (Alanen 1994, 27 - 28). Perhe ja siinä tapahtuvat muutokset ovat jatkuva yhteiskunnallinen huolen aihe – onhan perhe totuttu näkemään perustavaa laatua olevana yhteiskunnan rakenteellisena perusyksikkönä (Ritala-Koskinen 2001, 9). Tässä tutkimuksessamme olemme jakaneet tutkittavat perhemuodot kolmeen yleisesti hyväksytyyn luokkaan. Nämä ovat ydinperhe, yksivanhempainen perhe ja uusperhe.

Ydinperheen tunnuspiirteinä voidaan pitää heteroseksuaalista parisuhdetta ja vanhempien sekä lapsien keskinäisen suhteen yhteen kietoutumista ja paikantumista yhteiseen kotiin (Alanen 1994, 28). Viimeisten vuosikymmenien aikana on kuitenkin tässä perusrakenteessa tapahtunut suuria muutoksia. Jo 1970-luvulta lähtien avioerojen ja perhemuotojen moninaistuminen herättivät huolen perheinstituution katoamisesta. Kuitenkin huoli perheen katoamisesta yhteiskuntarakenteellisena yksikkönä näyttää ainakin osaksi hälventyneen – perhe ei ole kadonnut minnekään. Vaikka ihmiset saattavat olla tyytymättömiä senhetkiseen perheeseensä ja osoittaa tyytymättömyyttään esimerkiksi avioerolla, ei tämä näytä kuitenkaan merkitsevän ihmisten tyytymättömyyttä perheeseen

instituutiona. Päinvastoin, ihmiset kokevat perheen läheisine ihmissuhteineen tärkeäksi osaksi elämäänsä. Perheen arvostuksesta kertoo osaltaan myös se, että ihmiset palaavat usein perheeseen esimerkiksi muodostamalla uusperheitä. (Ritala-Koskinen, 2001. 9).

Käytämme tutkimuksessamme perheestä, jossa on vain yksi vanhempi, termiä yksivanhempainen perhe, koska emme voi tutkimuksemme perusteella tietää lapsen juridista huoltajaa emmekä niiden määrää. Ydinperheen hajoamiseen yksivanhempaiseksi perheeksi on pääasiassa kaksi syytä: puolisojen eroaminen tai toisen vanhemman kuolema. Aiemmin syynä toisen vanhemman yksinhuoltajaksi jäämiseen oli useimmiten puolison kuolema, mutta nykyään noin 90 % yksinhuoltajaperheistä on tulosta avioerosta (Alanen, 1994. 21).

Uusperhe on terminä otettu käyttöön 1980-luvun alussa kuvaamaan eronneiden vanhempien solmimia uusia liittoja. Sillä tarkoitetaan kotitaloutta, jossa asuu avio- tai avoliitossa asuvan pariskunnan lisäksi ainakin toisen vanhemman edellisestä parisuhteesta oleva lapsi. (Ritala-Koskinen, 1993. 1). Vuonna 2001 uusperheitä oli Suomessa 8 % kaikista perheistä (Tilastokeskus 2003. Suomi lukuina). Tarkasteltaessa lähemmin uusperhettä saadaan esille sen silmään pistävin elementti, moninaisuus (Ritala-Koskinen 1993, 28 – 29). Uusperheen lapsella saattaa olla ydinperheen lapseen verrattuna reilusti enemmän lähisukulaisia sekä lukematon määrä kaukaisempia sukulaisia. Lisäksi lapsella voi olla kaksi kotia, jossa hän asuu vuoroviikoin.

3.2 Onko perhemuodolla yhteyttä nuoren alkoholin käyttöön?

Kysymys siitä, vaikuttaako perhemuoto nuoren juomiseen, kiinnostaa paitsi tutkijoita myös vanhempia. Ahlströmin, Metson ja Tuovisen (2002, 423 – 429) tutkimuksessa kävi ilmi, että perhemuoto oli hyvin vahvasti yhteydessä nuoren humalajuomiseen. Tytöt, jotka asuivat molempien vanhempiensa kanssa, joivat itsensä humalaan harvemmin kuin yksinhuoltaja- ja uusperheiden tytöt. Harvoin humaltumiseen yhteydessä olevia tekijöitä olivat tyttöjen kohdalla tyytyväisyys isäsuhteeseen, vanhempien tieto nuoren olinpaikasta iltaisin, vanhempien sisarusten humalajuomisen välttäminen, omat vähäiset käyttövarat ja tyytyväisyys perheen taloudelliseen tilanteeseen, omaan terveyteen ja omaan itseen. Poikien osalta tilanne oli samanlainen lukuun ottamatta sitä, että heillä ei humalajuominen

ollut merkittävästi yhteydessä tyytyväisyyteen perheen taloudelliseen tilanteeseen, omaan terveyteen, tai omaan itseensä. Kummankin sukupuolen kohdalla havaittiin, että humalajuominen ei ollut merkittävästi yhteydessä vanhempien koulutukseen, eikä vanhempien kodin ulkopuoliselle käyttäytymiselle asettamiin sääntöihin. Nuoren riski humaltua noin kerran kuukaudessa oli vähäisempi, mikäli isä ei sallinut humaltumista, nuori oli tyytyväinen isäsuhteeseensa, vanhemmat sisarukset eivät humaltuneet, nuoren käyttövarat olivat vähäiset ja vanhemmat tiesivät, missä nuori vietti iltansa. Poikien riski humaltua oli vähäisempi, mikäli he asuivat vanhempiensa kanssa.

Amerikkalaiset tutkijat (Jenkins & Zunguze 1998, 811 – 822) havaitsivat omassa poikkileikkaustutkimuksessaan, että perhemuotojen erot tarkasteltaessa yhteyttä nuorten päihteiden käyttöön näkyivät selvimmin 13-vuotiaina ja erot pienenevät myöhemmässä vaiheessa (15 ja 17 v.). Ydinperheiden lapsilla oli vähemmän päihteitä käyttäviä ja päihteisiin myönteisesti suhtautuvia tovereita ja he tupakoivat sekä joivat olutta vähemmän kuin muiden perheiden lapset. Yksinhuoltajaisien lapset puolestaan oman kertomuksensa mukaan käyttivät päihteitä enemmän kuin muut. Sitä vastoin yksinhuoltajaäitien perheissä ja uusperheissä nuoret käyttivät tutkimuksen mukaan yhtenevässä määrin päihteitä, mutta kuitenkin enemmän kuin ydinperheiden lapset ja vähemmän kuin yksinhuoltajaisien lapset.

Nicholsonin, Fergussonin ja Horwoodin (1999, 405 - 416) tutkimuksen perusteella on tehty johtopäätös, että uusperheessä kasvavalla nuorella on suurentunut riski erilaisiin ongelmakäyttäytymisen muotoihin, kuten päihteiden käyttöön. Hoffmann & Johnson (1998, 633 - 645) havaitsivat puolestaan, että ydinperheissä asuvien nuorten riski ajautua päihteiden käyttäjäksi on pienempi. Myös pitkittäistutkimuksen avulla on saatu samanlaisia tutkimustuloksia: uusperheessä ja yksinhuoltajaperheessä riski nuoren varhaiseen alkoholin käyttöön on suurempi kuin ydinperheessä asuvalla (Pitkänen & Pulkkinen 2003, 12 – 29).

Pulkkinen ja Narusk (1987, 315) ovat luokitelleet perheet perhemuodon ja vanhempien välisen suhteen perusteella kolmeen kategoriaan: ehjä harmoninen perhe, ehjä epäharmoninen perhe ja yksinhuoltajaäidin perhe. Kyseistä luokitusta käyttävässä tutkimuksessa perhemuodolla ei ollut vaikutusta poikien alkoholin käyttöön, mutta tyttöjen alkoholin käyttöön puolestaan oli.

Tyttöjen juominen oli vähäisintä harmonisissa ehjissä perheissä ja runsainta yksinhuoltajaäitien perheissä. (Pulkinen, Kalavainen, Kangas & Marin 1988, 62 - 63). Myös Sipilän tutkimusten (1982, 112) perusteella yksinhuoltajien lapset käyttivät enemmän alkoholia kuin muut.

On kuitenkin myös tutkimuksia, joissa on saatu päinvastaisia tuloksia nuorten alkoholin käytön ja perhemuodon yhteyksistä toisiinsa. Lintosen, Konun ja Rimpelän (2001, 159 - 168) tutkimuksessa yhteys poikkeavan perhemuodon ja nuoren alkoholin käytön välillä näytti pienenevän tutkittaessa tilastollisesti merkittävämpiä muuttujia. Kuitenkin samassa tutkimuksessa kävi ilmi, että ydinperheen nuoret joivat harvemmin kuin nuoret muista perhetyypeistä.

3.3 Vanhemmuuden laatu nuoren alkoholin käyttöä selittävänä tekijänä

Perhemuodon lisäksi nuoren alkoholin käyttöön on yhteydessä myös vanhemmuus. Steinbergin (1990, 272 - 275) mukaan perheessä voi sanoa olevan lämpimät suhteet, kun kaikilla yksilöillä on oikeus mielipiteisiin ja he pystyvät myös puolustamaan omaa näkökantansa. Tätä voitaisiin sanoa myös lämmöksi ja psykologiseksi autonomiaksi. Lisäksi toimivassa vanhemmuudessa vanhemmat asettavat lapsilleen rajoja sekä valvovat niitä oikeudenmukaisesti. Tällä tavalla määriteltyä vanhemmuutta voidaan sanoa autoritatiiviseksi vanhemmuudeksi. Steinberg (1989, 148) pitää autoritatiivista vanhemmuutta terveen psykososiaalisen kehityksen takeena. Tuloksena nuorista kasvaa itseohjautuvimpia.

Autoritatiivista mallia on verrattu kolmeen muuhun vanhemmuuden malliin. Näistä ensimmäinen on itsevaltainen (autocratic) malli, jossa on paljon rajoja ja valvontaa, mutta vähän lämpöä ja psykologista autonomiaa. Toinen lämpimän (indulgent) vanhemmuuden malli, jossa on hyvin vähän rajoja ja valvontaa, mutta enemmän lämpöä sekä niin sanottu ”antaa mennä” -periaate päätöksenteossa. Kolmas on välinpitämättömyyden (indifferent) malli, joka on edellisen mallin kaltainen, mutta tästä puuttuu myös perheen sisäinen lämpö. Ne nuoret, jotka ovat kasvaneet edellä mainitun kaltaisessa välinpitämättömyyden ilmapiirissä, ovat tutkimuksien mukaan suuremmalla todennäköisyydellä jossakin vaiheessa ongelmallisesti käyttäytyviä. (Steinberg 1990, 272 - 275).

Surísin ja Pareran (2003, 103) tekemän tutkimuksen mukaan hyvät perhesuhteet toimivat suojaavina tekijöinä säännöllistä päihteiden käyttöä vastaan. Vastaavaan tulokseen ovat tulleet myös Pitkänen ja Pulkkinen (2003, 12 – 29) omassa pitkittäistutkimuksessaan: epäsuotuisat kasvuolot ovat yhteydessä lapsen varhaiseen alkoholin käyttöön, mutta toisaalta tähän vaikuttavat myös lapsen omat persoonalliset piirteet, jotka ovat kehittyneet tietynlaisessa kasvuympäristössä. Epäsuotuisista kasvuoloista on seurausta myös myöhemmälle iälle, sillä heikon kehitystaustan omaavat naiset joivat aikuisena muita enemmän ja vastaavasti miehillä oli muita enemmän alkoholin käyttöön liittyviä pidätyksiä (Pitkänen & Pulkkinen 2003, 12 – 29).

3.3.1 Läsnaolo ja lämpö

Erityisesti Steinberg on omissa tutkimuksissaan tuonut voimakkaasti esille lämmön ja läsnäolon merkitystä toimivissa vanhempi-lapsi -suhteissa. Nykyään on paljon puhuttu siitä, että vanhemmat saattavat olla fyysisesti paikalla, mutta eivät kuitenkaan ole läsnä silloin, kun lapset sitä tarvitsisivat. Lämmön ja läsnäolon merkitys on huomattu myös suomalaisissa tutkimusprojekteissa (esim. Välikivi 1998, 15). Steinberg on kehittänyt lämmön ja läsnäolon määrittelyyn lomakkeen, jossa pyritään selvittämään erilaisten väittämien avulla niiden todellista määrää. Näiden väittämien avulla pyritään selvittämään esimerkiksi sitä, missä määrin vanhemmat viettävät aikaa lastensa kanssa keskustellen.

Lämmin vanhemmuus sisältää paljon tunneperäistä hoivaavuutta ja tietämystä lapsen toiminnoista, mutta vähemmän rajoittavuutta. Erityisesti naisten kohdalla lämpimässä vanhemmuudessa tämä korostuu. Lämpimästä vanhemmuudesta hyötyvät myös vanhemmat itse: tutkimuksen mukaan lämpimien vanhempien oma psyykinen hyvinvointi on parempaa kuin kylmillä ja sallivilla vanhemmilla. (Pulkkinen 2002b, 143).

Keskisuomalaisia nuoria koskevan tutkimuksen mukaan kodissa vallitseva ilmapiiri heijastui erityisesti nuorempien (14 – 15 v.) tyttöjen alkoholin käyttöön siten, että riitaisa ja epäoikeudenmukainen ilmapiiri lisäsivät riskiä alkoholin käyttöön, riitaisuus ja ankuruus myös varhaiseen humalakäyttöön. Sen sijaan lämmin, innostava, luotettava ja avoin ilmapiiri olivat tyttöjen alkoholin käytön aloittamista suojaavat tekijät. Nuorten poikien alkoholin käyttöön ei kodin

ilmapiirillä ollut yhteyttä. Poikien alkoholin käyttöön ei vaikuttanut myöskään vanhempien mallivaikutus. Iän lisääntyessä (17 – 18 v.) kodin ilmapiiri ei enää vaikuttanut merkittävästi tyttöjen alkoholin käyttöön, mutta poikien osalta riittäisyys osoittautui riskitekijäksi ja puolestaan myönteinen ilmapiiri varhaiselta humalalta suojaavaksi. Alkoholin käytön aloittamisikä oli alhaisempi, jos kotona käytettiin alkoholia. (Pulkkinen ym. 1988, 62).

Yhdysvaltalaisen tutkijoiden mukaan (Barnes, Farrell & Cairns, 1986, 27 - 36) koti-ilmapiirin lämpimyyden, kannustavuuden, ymmärtäväisyys ja avoimuus olivat alkoholin käytöltä suojaavia tekijöitä. Steinberg (2001, 1-19) on viimeaikaisessa tutkimuksessaan todennut, että lämmin emotionaalinen ilmapiiri perheessä vaikuttaa olennaisesti myös siihen, miten halukkaasti nuori ottaa vastaan ohjeita ja neuvoja vanhemmiltaan. Tällainen ilmapiiri saattaa olla myös alkoholin käytöltä suojaava tekijä. Vastaavasti, jos lapsi on saanut vanhemmiltaan vain kielteistä palautetta, eikä häntä ole tuettu tarpeeksi kehityksen aikana, on tutkimusten mukaan (Barnes & Farrell 1992, 763 - 777) selvää, että perhesuhteiden vääristymisen johdosta lapselle tulee ongelmia murrosiässä. Tämä voi purkautua esimerkiksi alkoholin liikakäytön muodossa tai stressinä ja henkisenä pahoinvointina.

Joissakin tutkimuksissa lapsen suhteet vanhempiin ovat vaikuttaneet alkoholin käyttöön myöhemmällä iällä. Pulkkinen pitkäaikaisstudiossa (1982, 60 - 71) 20-vuotiaiden reippaasti alkoholia kuluttavien nuorten poikien kotioloja leimasi huono suhde nimenomaan äitiin 14-vuotiaana. Runsaasta alkoholin käytöstä luopuneet 20-vuotiaat miehet olivat olleet sosiaalisesti aktiivisia konstruktiiivisella tavalla. Heidän suhteensa äitiin oli läheisempi kuin alkoholia runsaasti käyttävillä 20-vuotiailla. Puolestaan tytöillä suhde isään oli merkittävämpi myöhempää alkoholin käyttöä ajatellen. Isäsuhteen ongelmat heijastuivat päihteiden käytön muodossa.

3.3.2 Rajat ja valvonta

Yleisesti ollaan yhtä mieltä siitä, että lapsi tarvitsee rajoja ja valvontaa kehittyäkseen tasapainoiseksi kansalaiseksi ja välttääkseen joutumasta ongelmiin. Mutta miten asettaa rajat? Tämä on aiheuttanut keskustelua viime aikoina kirjallisuudessa. On väitetty, että paras lääke ongelmakäyttäytymisen ehkäisyyn

on riittävän luottamuksellinen suhde vanhempien ja lapsen välillä. Toisin sanoen pelkän kontrolloinnin sijaan painotetaan nuoren spontaania kertomista omista tekemisistään ja menemisistään. (Barnes & Farrell 1992, 763 - 777; Kerr & Stattin 2000, 366 – 380). Näistä havainnoista huolimatta useissa tutkimuksissa on osoitettu, että vanhempien kannattaa pitää nuoren tekemisiä silmällä ja sopia kotiintuloajoista (Rönkä, Viheräkoski, Litsilä & Poikkeus 2002, 54). Myös Lintonen ym. ovat tulleet tutkimuksissaan siihen tulokseen, että vanhempien suorittama kontrollointi saattaa olla merkittävämmässä roolissa nuorten alkoholin käyttöä ajatellen kuin pelkkä keskustelu siitä. Esimerkiksi lasten rahan käytön kontrollointi on tärkeää, sillä on osoitettu, että mitä enemmän nuorella on rahaa käytössään sitä todennäköisemmin hän käyttää myös alkoholia. (Lintonen ym. 2001, 165). Rajoista puhuttaessa on kuitenkin se vaara, että palataan vanhaan autoritaariseen ja kylmään kasvatukseen, jossa vanhemmat eivät eläydy lastensa kokemuksiin, vaan asettavat rajoja vain tilanteiden hallitsemiseksi (Pulkkinen 2002b, 145).

Steinberg on laatinut lomakemallin, jota myös me käytämme tässä tutkimuksessa arvioidessamme vanhempien toteuttamia rajoja ja valvontaa. Näihin kuuluvat vanhempien aktiiviset kontrollointipyrkimykset, vanhempien tieto nuoren tekemisistä ja kotiintuloajat. (Steinberg, Lamborn, Dornbusch & Darling 1992, 1266 - 1281).

Vanhempien aktiivisiin kontrollointipyrkimyksiin kuuluu läheisesti se, miten he yrittävät ottaa selvää lastensa vapaa-ajan vietosta ja missä määrin he pyrkivät vaikuttamaan siihen omalla toiminnallaan ja säännöillään. Toisaalta vanhemmat eivät välttämättä silti tiedä, missä nuori vapaa-aikansa viettää, koska nuori saattaa muunnella totuutta omista menemisistään. Kotiintuloaikojen avulla vanhemmat voivat aktiivisesti vaikuttaa ja määrittää niitä rajoja ja pelisääntöjä, joiden varassa toimitaan.

Rajoja ja valvontaa toteuttaa vanhempien lisäksi myös yhteiskunta muun muassa erilaisten järjestyssääntöjen avulla. Nämä järjestyssäännöt, jotka kieltävät päihteiden käytön julkisella paikalla ja siten rajoittavat myös nuorten päihteiden käyttöä, tukevat vanhempien kasvatustyötä. On kuitenkin mahdotonta valvoa julkisesti kaikkia sääntöjen rikkomuksia. Säännöt joka tapauksessa osoittavat, että nuorten päihteiden käyttöön ei suhtauduta välinpitämättömästi. (Pulkkinen 2002b, 181).

Korhonen (2002) kysyy, miksi rajat käsitetään yleisesti lähes yksinomaan ulkoapäin tulevana kontrollina: aikuisten asettamina kieltoina ja sääntöinä, jolloin ne voivat olla lapsen kanssa yhdessä neuvoteltuja sopimuksia. Hänen mukaansa kuulee vähemmän pohdittavan sitä, kuinka rajat kasvavat lapsen sisään, miten hän oppii erottamaan hyvän pahasta ja oikean väärästä ilman erityistä kurikasvatusta. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö normien ja rajojen opettamisella ja tapakasvatuksella olisi merkitystä, mutta eikö olennaista ole myös kasvuilmapiiri ja hyvien tapojen taakse kätkeytyvät merkitykset ja niiden oivaltaminen? Lapsi ja nuori, joka kasvaa arvokkaassa ilmapiirissä, ympäristössä, jossa asioilla on merkitystä, näkee myös ympärillään arvokasta. Häntä ei tarvitse erikseen kieltää menemästä ”pahoille teille”, vaan raja hänen sisällään kertoo sen. (Korhonen 2002, 56).

Myös Kemppinen (2002) tähdentää, että monissa tilanteissa lasten kanssa voidaan neuvotella oikeasta toiminta- ja käyttäytymistavasta. Tällaisen neuvotteluilmapiirin luomisesta on se etu, että näin lapsi oppii itse miettimään toimintansa merkitystä, eikä vain pohdi tiukkoja, ulkoapäin asetettuja rajoja. Kuitenkin muistettavaa on, että kasvatuksessa on myös tiettyjä asioita, joista ei pitäisi joutua neuvottelemaan. Näitä ovat esimerkiksi puhtaus, koulunkäynti sekä alaikäisen päihteiden käyttö. Oikeiden ja väärin asioiden välille tulisi tehdä selkeä ero. (Kemppinen 2002, 122 - 123).

3.4 Ikätovereiden merkitys nuoren elämässä ja valinnoissa

Perheen lisäksi nuoren valintoihin ja elämäntyyliin vaikuttaa myös hänen kavერიipiirinsä. Se vaikuttaa hänen arvomaailman kehitykseen, moraaliin ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Vielä keskilapsuudessa lapsi kuunteli enemmän vanhempia kuin kavereitaan, ja vanhemman arvot, vaikka niitä vastaan kapinoitiinkin, olivat hänelle tärkeämpiä kuin kavereiden. Murrosiässä kavereiden merkitys nuoren arvojen muokkaajana vahvistuu. (Kinnunen 1999, 51).

Murrosiän aikana nuori alkaa siis irtaantua perheestään ja suuntaa omaa elinpiiriään yhä enemmän kohti kavereitaan. Toveripiirillä on nuoren kannalta monia merkittäviä tehtäviä, joita aikuiset eivät useinkaan osaa arvostaa. Se tukee nuorta itsenäistymään ja rakentamaan itsetuntoaan sekä antaa vaihtoehtoja vanhempien arvoille ja odotuksille. Kaveripiiri täyttää myös nuoren

läheisyyden tarpeita sekä antaa mahdollisuuden vertailla itseään ikäisiinsä. (Jetsu 2000, 24).

Toveripiirillä on sitä enemmän vaikutusta nuoren elämään, mitä enemmän hän jää sen varaan sosiaalisissa suhteissaan (Pulkkinen 2002b, 179). Toisin sanoen, jos kotona kommunikaatio on vähäistä ja yksipuolista, suuntaa se nuoren sosiaalista kanssakäymistä kohti toveripiiriä. Kaiken kaikkiaan nykytutkimuksessa ikätovereiden merkittävyys suhteessa nuorten päihteiden käyttöön on pienentynyt. Eli ennemminkin ajatellaan, että lapsen päihteiden käyttö vahvistaa hakeutumista päihteitä käyttävien kavereiden seuraan. (Pulkkinen 2002b, 180). Samanlaisia tutkimustuloksia on esitetty jo pitkään. Baumannin ja Ennetin (1996, 184 – 198) katsauksesta käy ilmi, että tovereiden vaikutusta nuorten päihteiden käyttöön on liioiteltu. Samankaltaiset hakeutuvat samankaltaisten seuraan, mikä aiheuttaa yhteyden toveripiiriin ja nuoren alkoholin käytön välille. Joka tapauksessa on paljon yksilöllisiä, persoonallisia eroja. Toiset nuoret ovat herkempiä kaverivaikutuksille esimerkiksi puutteellisen itsetunnon vuoksi, ja siten ajautuvat herkemmin vaikutuksille alttiiksi. (Engels 1998, 174).

Kaveripiirin merkitystä ei silti ole syytä aliarvioida. Nuoruus on ikävaihe, jossa ystävien merkitys korostuu. Erityisesti varhaisnuoruudessa ja nuoruuden keskivaiheilla nuorilla on voimakas halu kuulua samaan ryhmään ikäistensä kanssa. Heillä voi olla tarkkoja normeja, joita he noudattavat. Näiden normien avulla he ilmaisevat ryhmään kuulumistaan ja pyrkivät erottautumaan aikuisista. Kuitenkin on syytä panna merkille, että nuoret murrosikäiset muodostavat ystävyys-suhteita muiden kaltaistensa kanssa. (Jetsu 2000, 24). Nuoren liittyminen erilaisiin ryhmiin on usein seurausta nuoren ikävaiheesta, jossa hän etsii identiteettiään ja itsenäisyyttä. Ryhmästä hän hakee vahvistusta omalle ololleen ja oikeuksilleen. Samalla hän voi tuntea itsensä hyväksytyksi. (Jarasto & Sinervo 1999, 89).

4. TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA ONGELMAT

Tutkimuksemme päätarkoituksena oli tutkia nuorten alkoholin käyttöä ja siihen yhteydessä olevia perhetekijöitä. Tutkimuksessamme pyrimme selvittämään, missä määrin 2000-luvun alun jyvaskyläläiset nuoret käyttävät alkoholia ja mitä muutoksia nuorten alkoholin käytössä tapahtuu yläasteen aikana.

Kirjallisuuden perusteella (esimerkiksi Jessorin & Jessorin teoria ongelmakäyttäytymisestä sekä Banduran sosiaalisen oppimisen teoria), perhe ja ystävät ovat merkittäviä tekijöitä nuoren alkoholin käyttöä ajatellen. Nykytutkimuksen valossa näyttäisi siltä, että perhe on yksi tärkeimmistä nuoren elämään ja valintoihin vaikuttavista tekijöistä. Tästä syystä pureuduimme tutkimuksessamme myös vanhemmuuden hatuun ja perhemuotoon sekä näiden mahdolliseen yhteyteen nuoren alkoholin käytön kanssa. Määrällisen tutkimuksemme avulla pyrimme myös selvittämään, ennustavatko seitsemännen ja kahdeksannen luokan perhesuhteet alkoholin käyttöä yhdeksännellä luokalla.

Tutkimuksemme ensimmäinen pääongelma liittyi jyvaskyläläisten nuorten alkoholin käytön määrään ja kehitykseen. Alaongelmat olivat seuraavat:

1a: Kuinka usein jyvaskyläläiset nuoret käyttävät alkoholia?

1b: Onko yläasteikäisten tyttöjen ja poikien alkoholin käytössä eroja?

1c: Mitä muutoksia nuorten alkoholin käytössä tapahtuu seitsemänneltä yhdeksännelle luokalle tultaessa?

Vanhemmuus ja perhemuoto nuorten alkoholin käyttöä suuntaavina tekijöinä muodostivat tutkimuksemme toisen pääongelman. Kysymystä selvitimme seuraavien alaongelmien avulla:

2a: Kuinka lasten ja vanhempien väliset suhteet heijastuvat nuorten alkoholin käyttöön?

2b: Onko vanhempien valvonnalla ja kontrollointipyrkimyksillä yhteyttä nuorten alkoholin käyttöön?

2c: Onko perhemuodolla merkitystä nuorten alkoholin käyttöön?

5. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

5.1 Aineisto

Raportoitava aineistomme on osa Nuorten ihmissuhteet ja hyvinvointi (NISU)-projektia (Rönkä & Poikkeus, 2000; Rönkä ym. 2002), joka on Jyväskylän yliopiston Perhetutkimusyksikön sekä opettajankoulutuslaitoksen piirissä toteutettava tutkimus. Aineisto koostui marraskuussa 1999 aloitetusta seurantatutkimuksesta, joka jatkui aina vuoteen 2002. Marraskuussa 1999 suoritettiin ensimmäinen kysely, johon osallistui 129 seitsemännen luokan oppilasta kahden jyvaskyläläisen yläasteen kuudelta eri luokalta. Alkuperäisestä 143 oppilaan joukosta oli toteutumispäivänä poissa 14 oppilasta.

Kyselylomakkeessa (liite 1) pyydettiin vastaamaan monivalintakysymyksiin. Kysely toteutettiin yhden koulutunnin aikana siten, että paikalla oli vähintään kolme tutkijaa, jotka valvoivat lomakkeen täyttöä. Kyselyyn vastaamiseen kului aikaa yhden oppitunnin verran. Osallistumisesta palkittiin arpomalla jokaisessa luokassa tunnin lopuksi elokuvalippu. Poistuessaan luokasta jokainen oppilas sai lisäksi karamellin tai purukumin. Keskeisinä teema-alueina olivat hyvinvointi ja vanhemmuus – molemmat nuoren arvioimina. Kysely toteutettiin uudestaan kahdeksannella ja yhdeksännellä luokalla. Näillä luokkatasoilla toteutuspäivänä poissa olleet oppilaat täyttivät kyselylomakkeet jälkikäteen. Tässä pro gradu -työssä keskitymme lähinnä yhdeksäsluokkalaisten (N = 140) vastausten tulkintaan, mutta joissain kohdin tarkastelemme asioiden kehitystä seitsemänneltä ja kahdeksannelta luokalta lähtien. Sukupuolet jakautuivat yhdeksännellä luokalla siten, että tyttöjä oli vastanneista 81 ja poikia 59 henkilöä. Kaikissa seurantatutkimuksen vaiheissa tutkimukseen vastanneita oppilaita oli kaikkiaan 115, joista tyttöjä oli 66 ja poikia 49.

5.2 Tutkimusmenetelmät ja muuttujat

Nuoren alkoholin käyttöä selvitettiin tutkimuksessa kahdella kysymyksellä. Ensin nuorelta kysyttiin, ”Kuinka usein itse juot alkoholia?” Mukaan käskettiin ottamaan myös kerrat, jolloin nuori otti vain huikan tai pari. Vastausvaihtoehdot

olivat seuraavat: 1 = En juo alkoholia, 2 = Harvemmin kuin kerran kuukaudessa, 3 = Noin 1 – 2 kertaa kuukaudessa, 4 = Kerran viikossa tai useammin. Toinen nuoren omaa alkoholin käyttöä kokeva kysymys oli ”Kuinka usein käytät alkoholia niin, että olet ainakin hiukan humalassa?” Vastausvaihtoehdot olivat samat kuin edellisessä kysymyksessä.

Pyrimme selvittämään myös parhaiden kavereiden alkoholin käyttöä. Kysymys oli aseteltu seuraavasti: ”Juoko joku parhaista kavereistasi alkoholia?” Vastausvaihtoehdot olivat: 1 = Kukaan kavereistani ei juo, 2 = Yksi juo alkoholia, 3 = 2 – 5 juo alkoholia ja 4 = Useampi kuin viisi juo alkoholia.

Kyselylomakkeemme vanhemmuutta käsittelevä osa koostui kansainvälisissä tutkimuksissa laajalti käytetyistä, suomen kielelle käännettyistä arviointiasteikoista. Vanhemmuuden laadusta pyysimme nuorilta arviointeja Steinbergin (Steinberg ym. 1992, 1266 - 1281) lomakkeen kolmella asteikolla: 1) lämpö ja läsnäolo (Warmth and Acceptance), 2) rajat ja valvonta (Strictness and supervision) sekä 3) oman ajattelun tukeminen (Psychological Autonomy Granting). Asteikkojen sisäinen reabiliateetti määriteltiin Cronbachin alfa-kertoimen avulla: lämpö ja läsnäolo .78 (9 osiota), vanhempien aktiiviset kontrollointipyrkimykset .73 (3 osiota) ja vanhempien tieto nuoren tekemisistä .70 (3 osiota).

Lämpöä ja läsnäoloa (esim. ”Voin luottaa siihen, että vanhempani auttavat minua, jos minulla on jokin ongelma.”) sekä oman ajattelun tukemista (esim. ”Vanhempani sanovat, että aikuisten kanssa ei pitäisi kiistellä.”) käsittelevät osiot sisälsivät yhdeksän väittämää, joita nuorta pyydettiin arvioimaan neliportaisella asteikolla (1 = Voimakkaasti eri mieltä, 4 = Voimakkaasti samaa mieltä). Kysymyksiä oli kaikkiaan 18. (liite 1). Summamuuttujia varten osa kysymyksistä käännettiin vastaamaan summamuuttujan suuntaa.

Vanhempien valvonnan yhteyttä nuorten alkoholin käyttöön selvitettiin kysymällä nuorilta sekä kotiintuloajoista että siitä, yrittävätkö tietää ja toisaalta tietävätkö vanhemmat todella lastensa olinpaikan näiden viettäessä vapaa-aikaansa. Vanhempien ylläpitämien rajojen ja valvonnan (Strictness and Supervision) arviointiin sisältyi lomakkeessa kolme erillistä osaa: vanhempien aktiiviset kontrollointipyrkimykset, vanhempien tieto nuoren tekemisistä ja kotiintuloajat.

Vanhempien aktiivisia kontrollointipyrkimyksiä kartoitettiin kolmella kysymyksellä, joissa nuori ilmoitti neliportaisella asteikolla kuinka paljon vanhemmat *yrittävät ottaa selvää* siitä minne hän menee iltaisin, mitä hän tekee vapaa-aikanaan, missä hän on koulun jälkeen iltapäivällä ennen kuin vanhemmat tulevat kotiin? Kysymykseen vastattiin ympyröimällä jokin vaihtoehto yhdestä neljään: 1 = Eivät lainkaan, 2 = Yrittävät hieman, 3 = Yrittävät tosi paljon, 4 = Eivät yritä, koska tietävät joka tapauksessa.

Toisaalta selvitettiin myös vanhempien tietoa nuoren tekemisistä. Tämä muuttuja sisälsi samat kolme arvioitavaa kysymystä, mutta tällä kertaa nuorta pyydettiin arvioimaan kolmiportaisella asteikolla, missä määrin hänen vanhempansa *todella tietävät* edellä mainittuja asioita. Tähän kysymykseen vaihtoehtoiksi oli annettu seuraavat: 1 = Eivät tiedä 2 = Tietävät jossain määrin 3 = Tietävät täysin.

Kotiintuloaikojen osalta kysymykset oli muotoiltu seuraavasti: ”Miten myöhään saat olla ulkona/poissa kotoa koulupäivinä?” ja toisaalta ”Miten myöhään saat olla ulkona/poissa kotoa viikonloppuiltaisin?” Vaihtoehtoina olivat ajat kello 20:stä 02 saakka tunnin välein sekä lisäksi kohdat: ”Niin myöhään kuin itse haluan, tavallisimmin klo _____saakka” sekä ”Muu aikaraja, mikä?”

Lisäksi pyrimme selvittämään tutkimuksessamme perhemuodon ja nuoren alkoholin käytön välistä yhteyttä. Kyselylomakkeessa nuoria pyydettiin vastaamaan seuraaviin perhemuotoa koskeviin kysymyksiin: ”Ketkä asuvat kanssasi sisarustesi lisäksi?” Vaihtoehtoina olivat 1 = äiti ja isä, 2 = äiti ja isäpuoli, 3 = isä ja äitipuoli, 4 = vain äiti ja 5 = vain isä. Perhemuotoa selvitettiin kysymyksellä ”Perhemuoto, jossa asut?”. Vaihtoehtoina tässä olivat 1 = ydinperhe (äiti + isä tai adoptio-/sijaisvanhemmat), 2 = uusperhe (äiti + uusi kumppani/puoliso tai isä + uusi kumppani/puoliso), 3 = yksinhuoltajaperhe (äiti tai isä) ja 4 = muu perhemuoto.

5.3 Tilastolliset analyysit

Tilastollisten analyysien avulla pyrimme selvittämään yhteyksiä vanhemmuuden laadun (lämpö ja läsnäolo, oman ajattelun tukeminen, rajat ja valvonta) ja nuoren alkoholin käytön välillä. Toisaalta pyrimme myös selvittämään nuorten

kavereiden ja oman alkoholin käytön välistä yhteyttä. Näissä analyyseissä käytimme Pearsonin korrelaatiokerrointa.

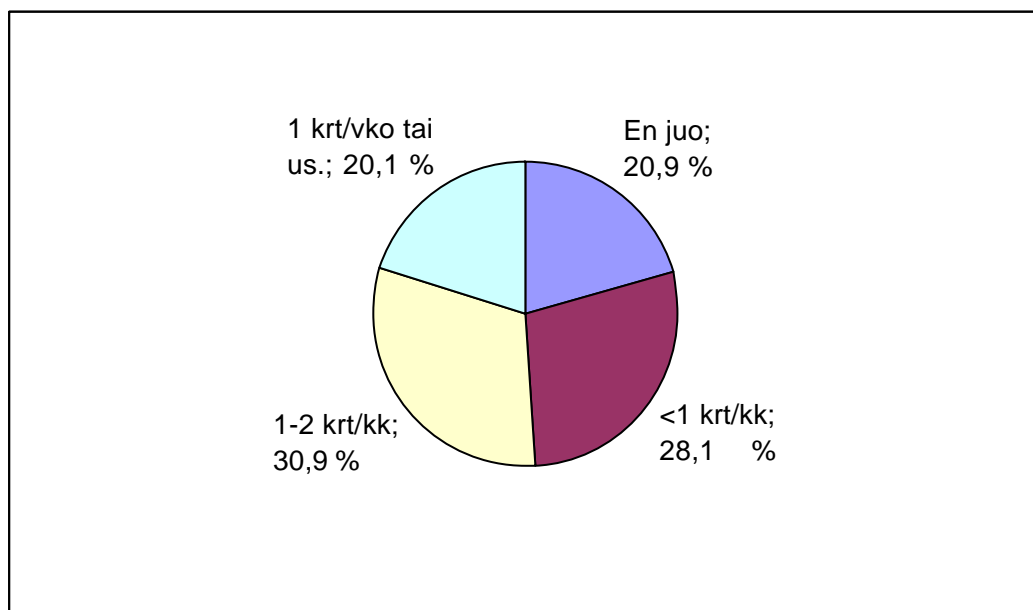
T-testillä tutkimme mahdollisia eroja tyttöjen ja poikien yleisessä alkoholin käytössä sekä humalakäytössä. Tämän testin avulla selvitimme myös sitä, onko tyttöjen ja poikien kotiintuloajoilla eroavuuksia. Perhemuodon yhteyttä nuorten juomiseen tarkastelimme puolestaan yksimuuttujaisen varianssianalyysin avulla.

6. TULOKSET

6.1 Nuorten alkoholin käyttö

6.1.1 Alkoholin käyttö 9. luokalla

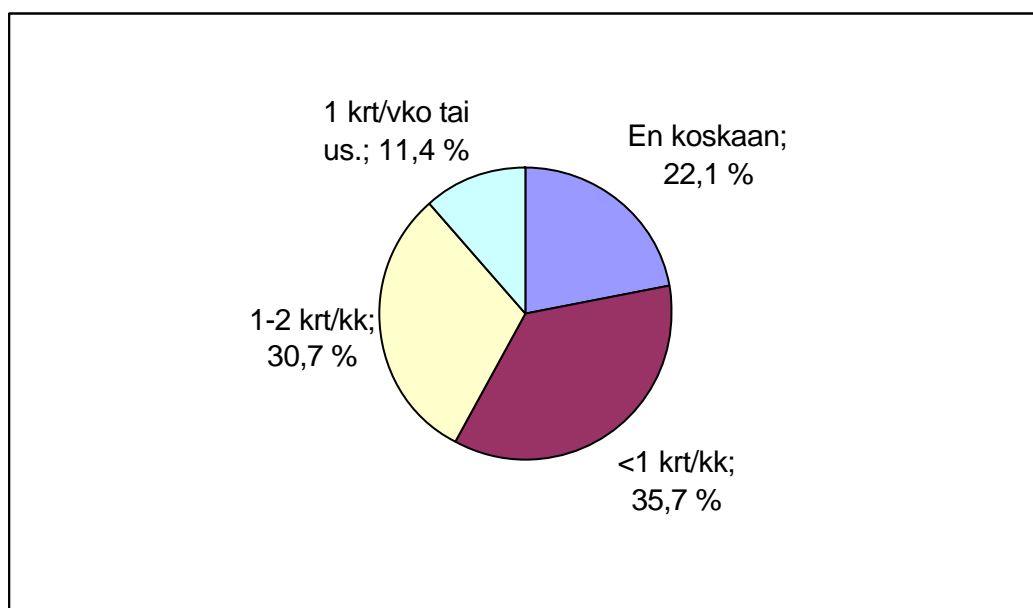
Tutkittaessa jyvaskyläläisten nuorten omaa – pientäkin – alkoholin käyttöä huomasimme vastausten jakautuvan hyvin tasaisesti eri vastauskategorioiden välille (kuvio 1). Täysin raittiita kertoi olevansa noin viidennes (20,9 %) yhdeksäsluokkalaisista. Toisaalta lähes yhtä suuri (20,1 %) oli kerran viikossa tai enemmän alkoholia käyttävien osuus. Vähemmän kuin kerran kuukaudessa sekä 1-2 kertaa kuukaudessa käyttävien osuus oli molemmissa tapauksissa vajaa kolmannes.

Kuvio 1. Kuinka usein juot? (9. luokka)

Kysyttäessä nuorten alkoholin humalakäyttöä huomattiin (kuvio 2), että useampi kuin joka kymmenes (11,4 %) yhdeksäsluokkalainen nuori joi alkoholia humalaan asti vähintään viikoittain. Kun mukaan otettiin vielä niiden nuorten osuus, jotka

humaltuivat noin 1-2 kertaa kuukaudessa, nousi tämä yhteinen osuus jo yli neljäkymmenen prosentin (42,1 %). Noin kolmasosa (35,7 %) nuorista kertoi käyttävänsä alkoholia humaltumiseen asti harvemmin kuin kerran kuukaudessa ja 22,1 % eli noin viidesosa vastanneista ei kertomansa mukaan käyttänyt alkoholia humaltumiseen asti. Nuoren oma alkoholin käyttö ja nuoren humalajuominen korreloivat tilastollisesti merkitsevästi keskenään ($r = .912^{**}$).

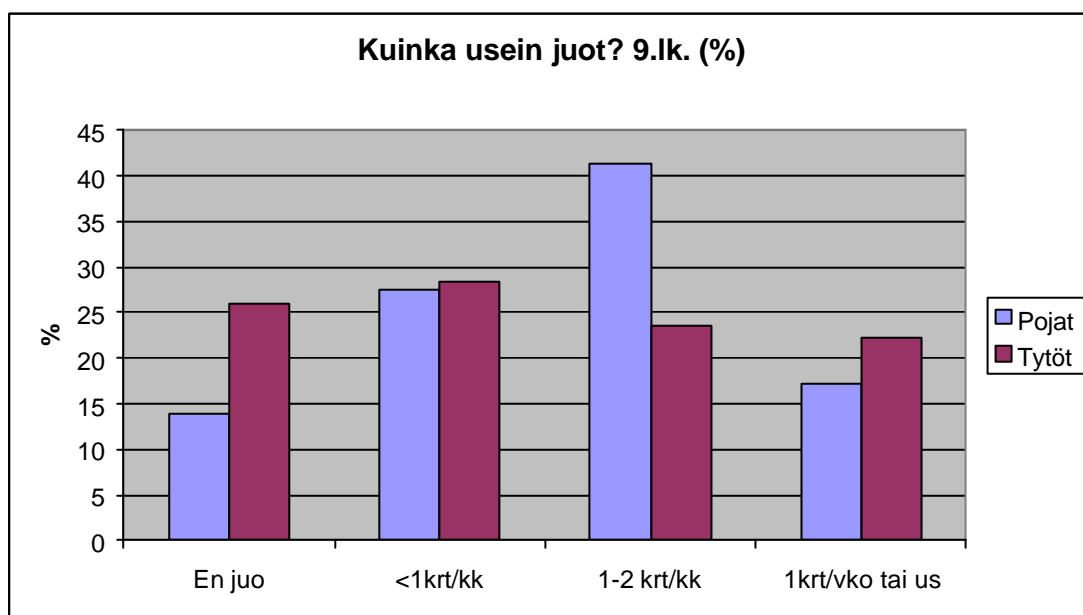

Kuvio 2. Kuinka usein olet humalassa? (9. luokka)

Tutkittaessa nuorten parhaiden kavereiden alkoholin käyttöä havaittiin, että tämän tutkimuksen mukaan suurimmalla osalla (62,1 %) yhdeksäsluokkalaisista oli myös useita kavereita (enemmän kuin viisi), jotka käyttivät alkoholia ja yli 80 prosentilla nuorista oli ainakin kaksi juovaa kaveria. Tutkituista nuorista vain 12,1 % kertoi ystäväpiirinsä olevan täysin raitista. Aikaisempiin vuosiin verrattuna alkoholia käyttävien kavereiden määrä oli lisääntynyt. Vielä seitsemännellä luokalla 39,5 prosentilla vastanneista ei ollut ainuttakaan alkoholia käyttävää kaveria. Vastaavasti seitsemännellä luokalla vain 20,2 % vastanneista ilmoitti, että heillä oli enemmän kuin viisi juovaa kaveria. Alkoholia käyttävien kavereiden määrä oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä niin nuoren omaan alkoholin käyttöön ($r = .652^{**}$) kuin humalajuontiinkin ($r = .675^{**}$).

Tyttöjen ja poikien juomiskertojen määrää vertailtaessa havaittiin, että vastausten (vastausvaihtoehdot välillä 1 – 4) keskiarvot olivat tytöillä 2,42 ja pojilla 2,62. Tehtäessä t-testi havaittiin, että yhdeksännellä luokalla tyttöjen ja poikien juomiskertojen tiheydessä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. ($t(133) = 1.16$, $p = 0.249$). Tämä tulos ei poikkea aikaisemmillä luokilla tehtyjen kyselyiden tuloksista. Vastausten keskiarvot olivat nousseet molemmissa ryhmissä, mutta tilastollisesti merkitsevää eroa tyttöjen ja poikien alkoholin käyttökerroissa ei tämän tutkimuksen valossa ollut.

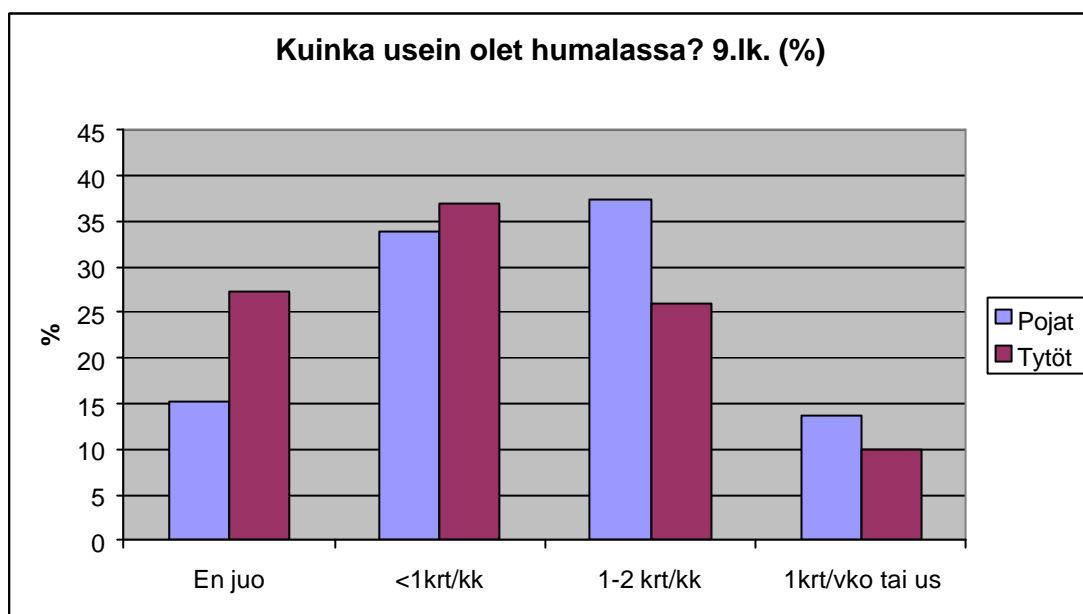
Silti silmiin pistävää oli ero niiden tyttöjen ja poikien välillä, jotka kertovat juovansa alkoholia 1-2 kertaa kuukaudessa. Pojilla kerran tai pari kertaa kuukaudessa juovien osuus (41,4 %) oli huomattavasti tyttöjen vastaavaa osuutta (23,5 %) suurempi. Tytöillä osuudet olivat suuremmat molemmissa ääripäissä: sekä raittiiden että kerran viikossa tai useammin juovien joukoissa. (Kuvio 3). Tällaisia eroja ei keskiarvoon perustuvassa t-testissä pystytä havaitsemaan.

Kuvio 3. Tyttöjen ja poikien alkoholin käytön useus. (9. luokka)

Vertailtaessa humalajuomista tyttöjen ja poikien välillä vastausten keskiarvot olivat tytöillä 2,19 ja pojilla 2,49. T-testin tuloksena voidaan todeta, että erot tyttöjen ja poikien humalajuonnissa olivat yhdeksännellä luokalla vain suuntaa antavia ($t(138) = 1.91$, $p = 0.058$). Vastaava suuntaa antava ero saatiin myös

seitsemännen luokan aineistosta. Kahdeksannella luokalla ei näyttänyt olevan millään lailla tilastollisesti merkitsevää eroa tyttöjen ja poikien humalajuonnissa. Vaikka tytöistä suurempi osa ilmoitti käyttävänsä alkoholia viikoittain poikiin verrattuna, niin humalakäytön osalta tilanne kääntyi toisin päin: tytöistä 9,9 % ja pojista 13,6 % joivat itsensä humalaan vähintään kerran viikossa. (Kuvio 4).

Kuvio 4. Tyttöjen ja poikien humalakäyttö. (9. luokka)

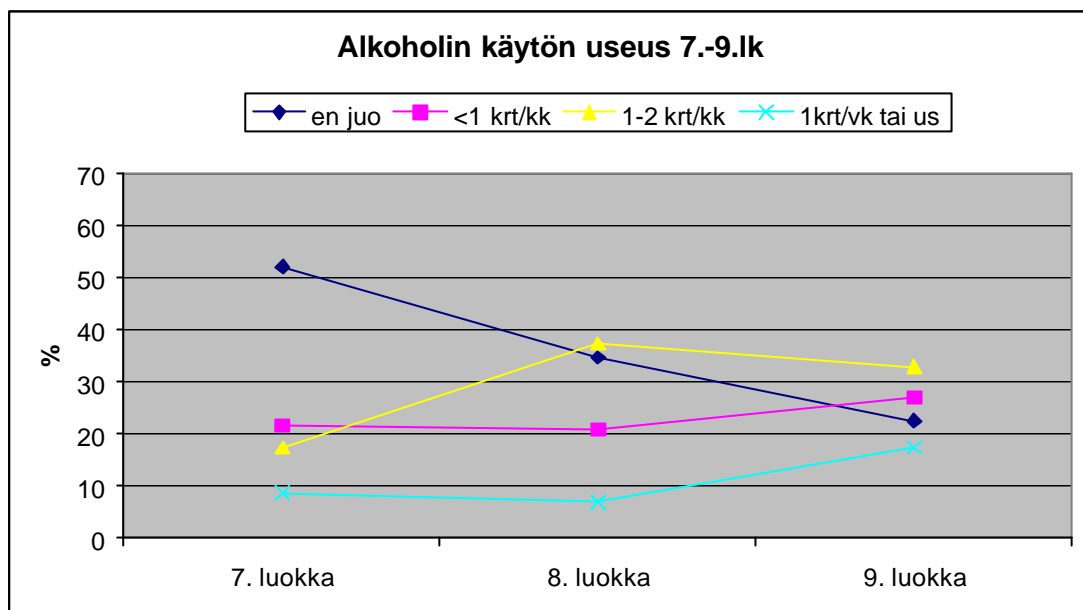
6.1.2 Nuorten alkoholin käytön muutokset seitsemänneltä yhdeksännelle luokalle

Vertailimme tutkimukseemme vastanneiden nuorten alkoholin käytössä tapahtuneita muutoksia seitsemänneltä yhdeksännelle luokalle. Otimme tässä osiossa huomioon vain ne vastaajat (N=115), jotka osallistuivat kyselyyn kaikkina kolmena vuonna. Yleisenä suuntana näytti olevan, että alkoholin käyttö lisääntyi niin yleisellä tasolla kuin humalajuonninkin osalta. Tämä koski niin tyttöjä kuin poikiakin. Täysin raittiiden nuorten osuus laski seitsemännen luokan jälkeen rajusti. Tyttöillä osuus puolittui, mutta raittiista pojista peräti 70 prosenttia aloitti alkoholin käytön yläasteaikana. Pojilla juominen näytti olevan myös tyttöjä enemmän humalahakuisempaa.

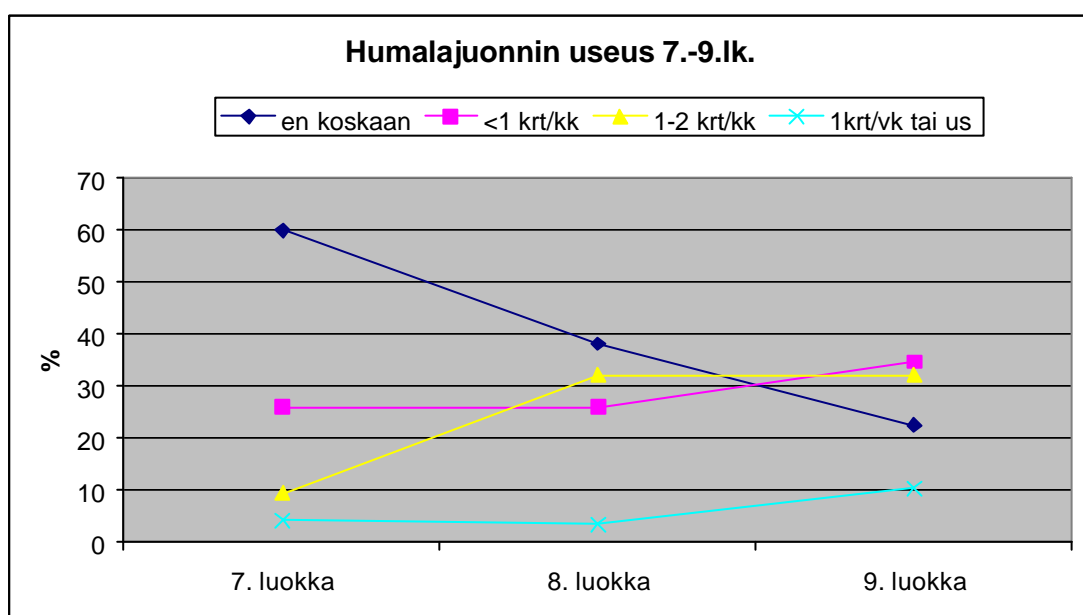
Seitsemännellä luokalla vielä hieman yli puolet nuorista (52,2 %) ilmoitti, ettei juo lainkaan (Kuvio 5a). Tämä täysin raittiiden osuus pieneni mentäessä kahdeksannelle luokalle noin kolmannekseen nuorista (34,8 %) ja sama kehitys jatkui yhdeksännelle luokalle siten, että tällöin enää reilu viidennes (22,6 %) vastanneista nuorista kertoi olevansa täysin raittiita. Seitsemännellä luokalla 8,7 % tutkituista nuorista vastasi juovansa edes hiukan alkoholia viikoittain. Osuus (7,0 %) pieneni hieman kahdeksannella luokalla, mutta tultaessa yhdeksännelle luokalle viikoittain juovien nuorten osuus nousi peräti 17,4 prosenttiin. Tämän muutoksen voisi olettaa olevan syy siihen, miksi 1-2 kertaa kuukaudessa juovien osuus pienenee kahdeksannelta yhdeksännelle luokalle mentäessä 37,4 prosentista 33,0 prosenttiin.

Humalajuonnin kehittymistä seitsemänneltä yhdeksännelle luokalle seurattaessa huomattiin (kuvio 5b), että vielä seitsemännellä luokalla 60,0 % nuorista ei juonut itseään humalaan. Seuraavana vuonna vastaava osuus oli vain 38,3 % ja yhdeksännellä luokalla enää 22,6 %. Huomaamme siis suuntauksen olevan yhteneväinen verrattaessa sitä nuorten alkoholin käytön useuteen.

Kerran viikossa tai useammin itsensä humalaan juovien osuus pysyi seitsemännellä ja kahdeksannella luokalla samalla tasolla, eli noin 4 prosentin tuntumassa. Yhdeksännellä luokalla, kuten huomasimme jo alkoholin käytön useutta tutkivassa osiossa, osuudet kasvavat huomattavasti. Vastanneista nuorista 10,4 % joi itsensä yhdeksännellä luokalla vähintään kerran viikossa humalaan. Myös kahdessa muussa humalajuonnin ryhmässä (1-2 krt/kk ja harvemmin kuin kerran kuukaudessa) osuudet seurailivat alkoholin käytön useutta mittaavan kysymyksen vastauksia.

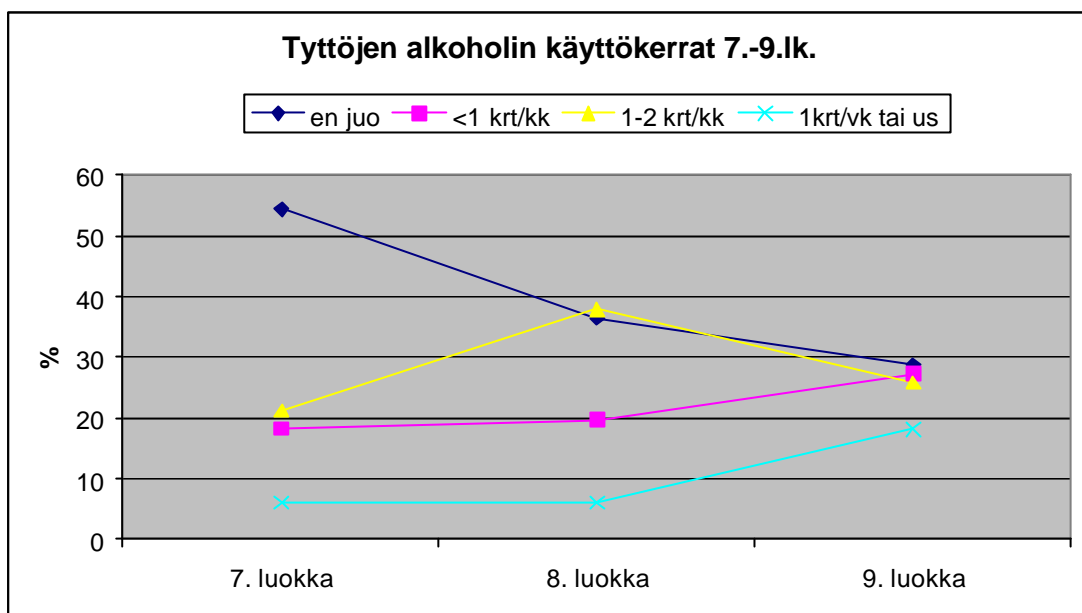
Kuvio 5a. Alkoholin käytön useus 7.–9. luokilla.

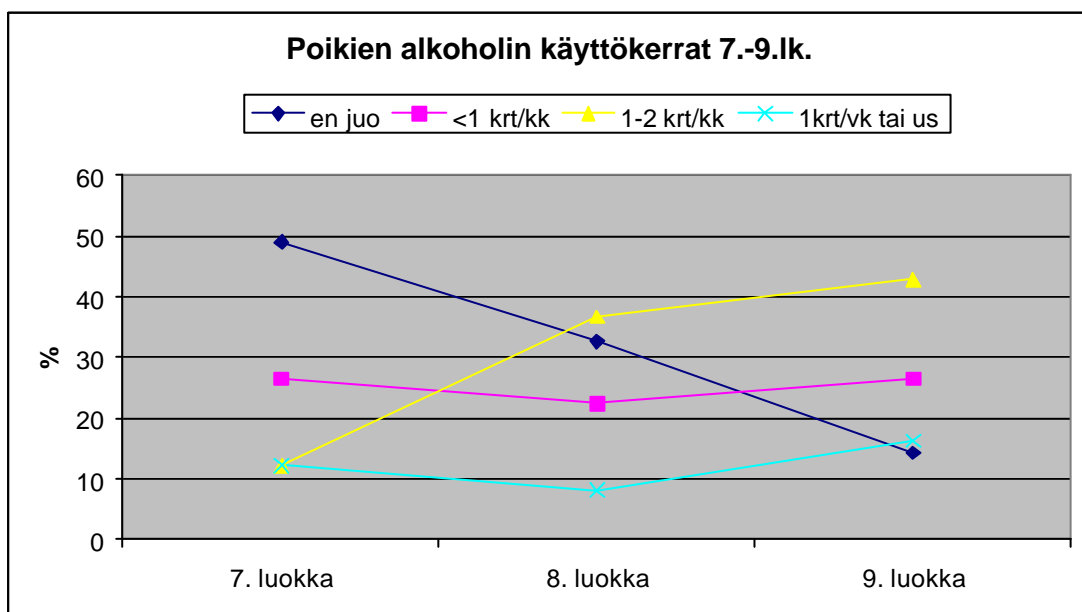
Kuvio 5b. Alkoholin humalajuonnin useus 7.-9. luokilla.

Tyttöjä ja poikia erikseen tutkittaessa havaittiin, että tytöistä seitsemännellä luokalla oli vielä 54,5 % täysin raittiita. Tämä osuus pieneni yhdeksännelle luokalle mentäessä 28,8 prosenttiin. Pojilla raittiiden osuus laski puolestaan 49,0 prosentista 14,3 prosenttiin. Yhdeksännellä luokalla tyttöjen suhteellinen osuus

viikoittain alkoholia käyttävistä oli suurempi kuin poikien. (Tytöistä 18,2 % ja pojista 16,3 % käytti viikoittain alkoholia), (Kuviot 6a & 6b).

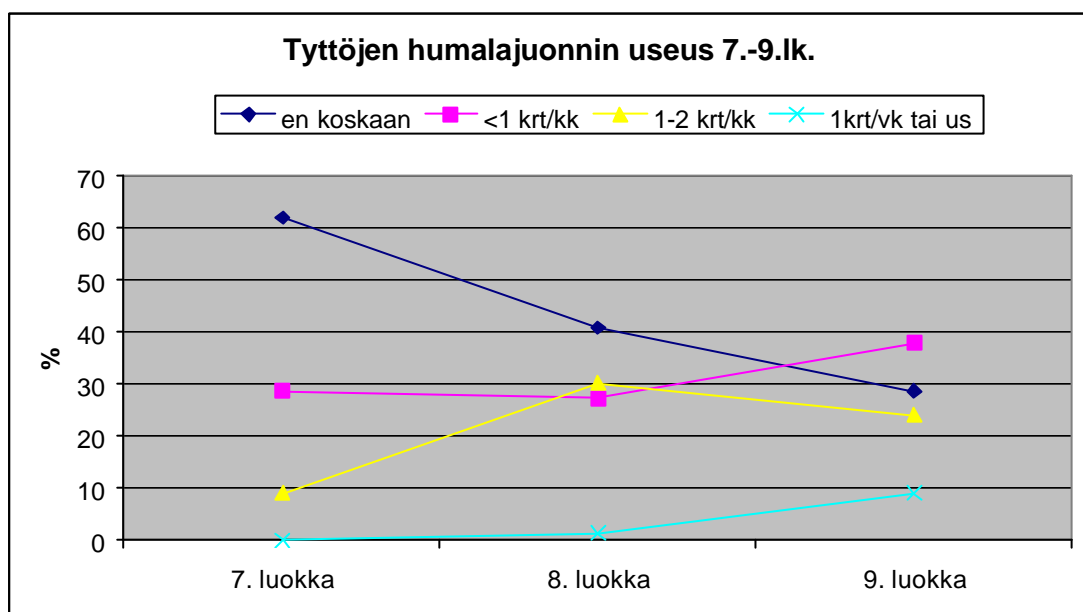
Kuvio 6a. Tyttöjen alkoholin käyttökerrat 7.-9. luokilla.

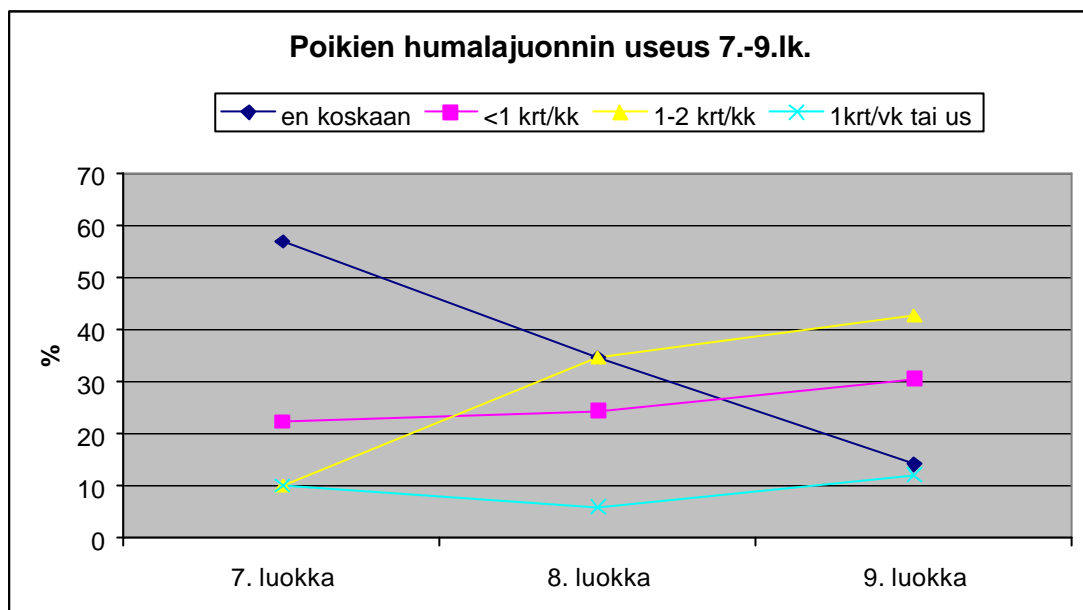
Kuvio 6b. Poikien alkoholin käyttökerrat 7.-9. luokilla.

Seitsemännellä luokalla 57,1 % pojista ilmoitti, ettei juo itseään edes hiukan humalaan koskaan. Tämä osuus laski kahdeksannella luokalla reiluun

kolmannekseen pojista (34,7 %) ja yhdeksännellä luokalla jo 14,3 prosenttiin, mikä on lähes sama kuin viikoittain humalaan itsensä juovien poikien prosenttiosuus (12,2 %). Tytöistä puolestaan 62,1 % kertoi seitsemännellä luokalla, ettei juo itseään koskaan pieneenkään humalaan. Yhdeksännellä luokalla osuus laski 28,8 prosenttiin tytöistä. Vähintään kerran viikossa humalaan juovia tyttöjä ei vielä seitsemännellä luokalla ollut ainuttakaan. Osuus nousi tytöillä yhdeksännelle luokalle tultaessa liki kymmeneen prosenttiin (9,1 %). Pojista puolestaan jo seitsemännellä luokalla 10,2 % joi itsensä vähintään viikoittain edes hieman humalaan. Kahdeksannella luokalla osuus laski, mutta yhdeksännellä luokalla arvo jälleen nousi 12,2 prosenttiin. (Kuviot 7a & 7b).

Kuvio 7a. Humalakertojen määrän muutos 7.-9. luokilla / tytöt

Kuvio 7b. Humalakertojen määrän muutos 7.-9. luokilla / pojat

6.2 Vanhemmuus ja perhemuoto alkoholin käyttöä suuntaavina tekijöinä

6.2.1 Lämmön ja läsnäolon sekä oman ajattelun tukemisen yhteys nuoren alkoholin käyttöön

Vanhemmuuden laatua tarkasteltaessa silmiinpistävää on arviointien myönteisyys. Valtaosa yhdeksäsluokkalaista nuorista koki saavansa vanhemmiltaan lämpöä ja läheisyyttä runsaasti (vastausten keskiarvo 3,16). Lähes saman verran vastanneista kertoi vanhempiansa tukevan heidän omaa ajatteluaan vahvasti (vastausten keskiarvo 3,10). Ainoastaan häviävän pieni osa vastaajista koki vanhempiansa olevan etäisiä sekä lämmön että oman ajattelun tukemisen suhteen.

Etsittäessä yhteyksiä nuoren alkoholin käytön ja vanhemmuuden (lämpö ja läsnäolo sekä oman ajattelun tukeminen) välillä havaittiin, että yhdeksännen luokan alkoholin humalakäyttöön oli melkein merkitsevällä tasolla ($r = -.186^*$) yhteydessä kahdeksännen luokan oman ajattelun tukemisen vähäisyys. Kahdeksännellä luokalla koettu vähäinen lämpö ja läheisyys olivat puolestaan melkein merkitsevästi ($r = -.217^*$) yhteydessä samanhetkiseen alkoholin käyttöön.

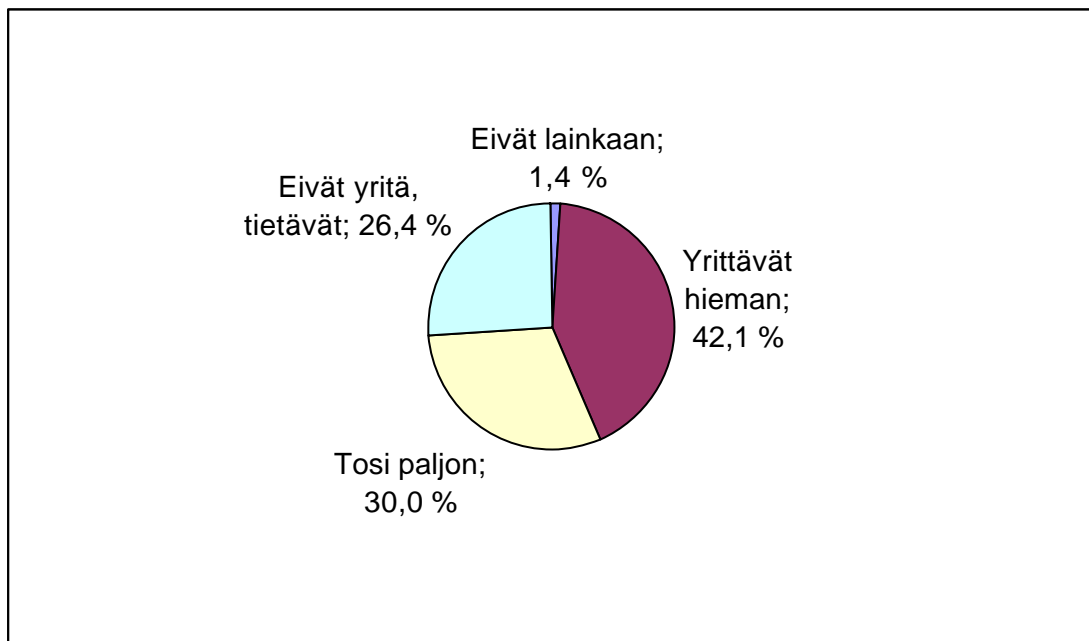
6.2.2 Rajojen ja valvonnan yhteys nuoren alkoholin käyttöön

Yksi osa vanhempien kontrollointipyrkimyksiä on se, miten he yrittävät ottaa selvää lastensa vapaa-ajan vietosta sekä se missä määrin he pyrkivät vaikuttamaan siihen omalla toiminnallaan ja säännöillään. Toisaalta vanhemmat eivät välttämättä tiedä kaikkea siitä, missä ja miten nuori vapaa-aikaansa viettää, koska nuori saattaa muunnella totuutta.

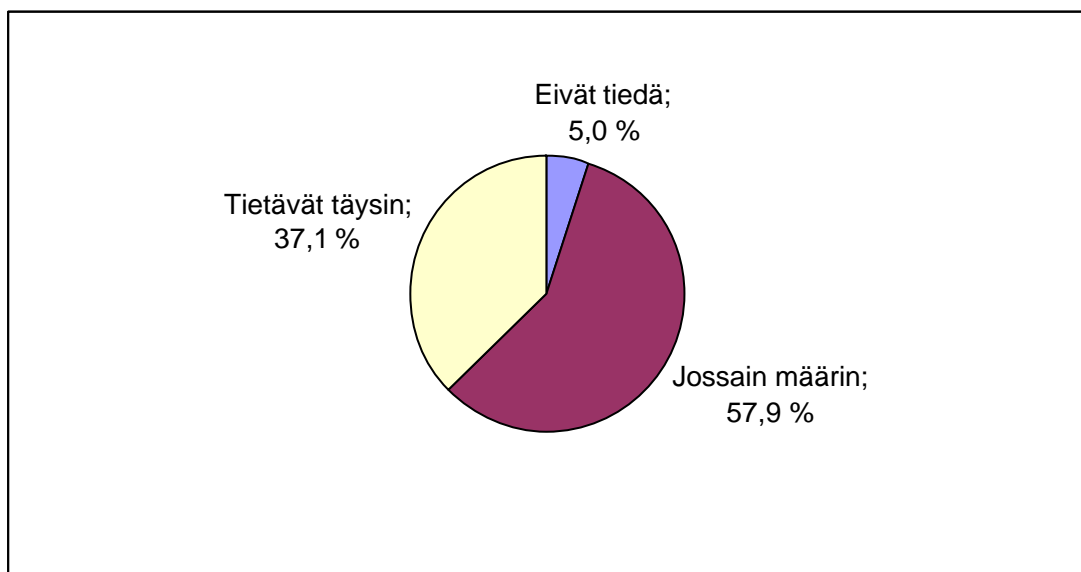
Tarkasteltaessa vanhempien yritystä ottaa selvää lastensa tekemisistä huomasimme, että yleisesti ottaen vanhemmat ovat kiinnostuneita lastensa tekemisistä. Erityisesti kysymyksessä ”Kuinka paljon vanhempasi yrittävät ottaa selvää siitä, minne menet iltaisin?” havaitsimme, että 30,0 % vastanneista ilmoitti vanhempiensa ”yrittävän tosi paljon”. Lisäksi kävi ilmi, että 26,4 % tutkituista vastasi, että vanhemmat eivät yritä ottaa selvää, koska tietävät joka tapauksessa. Ainoastaan yksi vastaaja väitti, että vanhemmat eivät ota lainkaan selvää, mihin tämä menee iltaisin. (Kuvio 8a)

Reilusti yli puolet (57,9 %) vastanneista nuorista kertoi vanhempiensa tietävän lastensa todellisista iltamenoista jossain määrin ja 37,1 % kertoi vanhempiensa tietävän täysin. Vain 5,0 % ilmoitti, etteivät vanhemmat oikeasti tiedä heidän olinpaikkaansa iltaisin. (Kuvio 8b)

Vanhempien yritys ottaa selvää sekä toisaalta todellinen tieto yhdeksäsluokkalaisten lastensa tekemisistä ja olinpaikoista heidän vapaa-aikoinaan näyttää tutkimuksemme valossa vaikuttavan tilastollisesti merkitsevästi nuoren alkoholin käyttöön. (Taulukko 1). Varsinkin nuorten humalajuomisen osalta yhdeksännellä luokalla näytti olevan merkittävää, että vanhemmat tiesivät tai edes yrittivät ottaa selvää lastensa menemisistä ja tekemisistä jo alemmilla luokilla. Vanhempien tieto seitsemäsluokkalaisten lastensa tekemisistä vapaa-ajallaan oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä nuorten humalakäyttöön kaksi vuotta myöhemmin.

Kuvio 8a. Paljonko vanhempasi yrittävät ottaa selvää siitä, minne menet iltaisin?

Kuvio 8b. Missä määrin vanhemmat todella tietävät siitä, minne menet iltaisin?

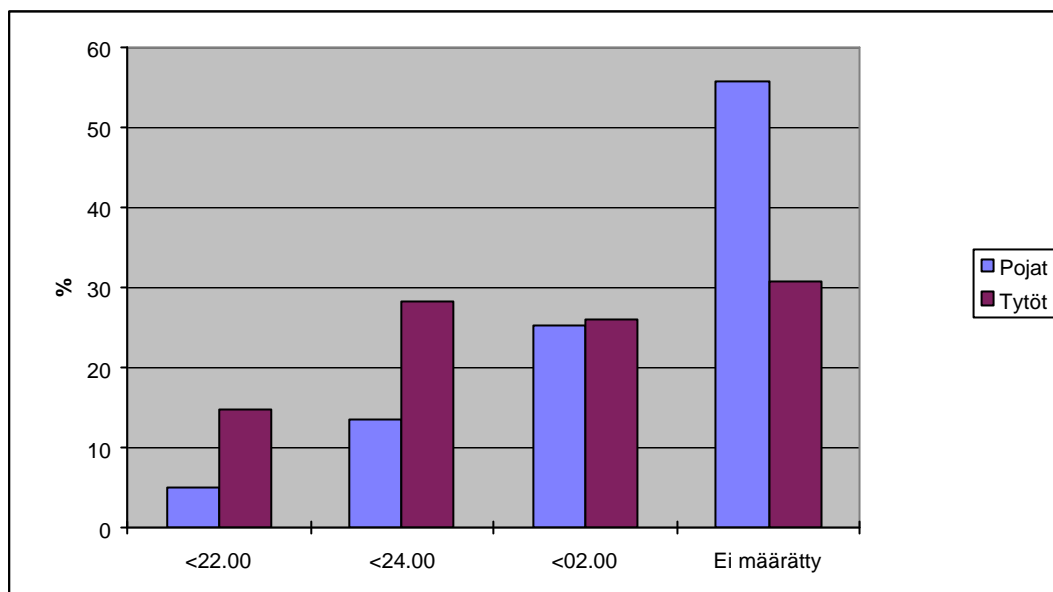
Tarkastelimme tutkimuksessamme yhdeksäsluokkalaisten nuorten kotiintuloaikoja koulupäivisin ja viikonloppuisin. Lähes puolella kyselyyn vastanneista (49,3 %) nuorista kotiintuloaika arki-iltaisin oli viimeistään klo 22.00. Yhteentoista mennessä kotiin oli saavuttava takaisin jo 70 % nuorista. Varsinaista kotiintuloaikaa arki-iltaisin ei ollut 18,6 %:lla vastanneista.

Viikonloppuisin tilanne oli varsin erilainen. Hiukan alle puolet (46,4 %) vastanneista nuorista saivat kertomansa mukaan olla ulkosalla korkeintaan yhteen asti yöllä. Suurella osalla (40,0 %) nuorista ei kuitenkaan ollut viikonloppuisin varsinaista kotiintuloaikaa lainkaan vaan he saivat olla ulkona niin pitkään kuin itse halusivat.

Vertailtaessa kotiintuloaikoja kahdeksannen luokan vastaaviin huomattiin, että rajat olivat väljentyneet yhdeksännelle luokalle tultaessa. Voidaan sanoa, että kahdeksannella luokalla kotiintuloajat olivat vielä tarkemmin määrätty. Yli kolme neljännestä vastanneista kahdeksaluokkalaisista (77,1 %) kertoi kotiintuloaikansa koulupäivisin olevan kymmeneltä tai sitä ennen. Jonkinlainen kotiintuloaika oli arki-iltaisina 97,9 %:lla ja viikonloppuisin 88,6 %:lla kahdeksaluokkalaisista.

Tarkastelimme myös onko tyttöjen ja poikien kotiintuloajoilla eroa yhdeksännellä luokalla. T-testin perusteella voidaan havaita, että eroavaisuuksia selvästi oli ($t(138) = 3.48, p = 0.001$). Ero sukupuolten välillä on siis tilastollisesti erittäin merkitsevä. Ristiintaulukoinnista voimme tarkemmin havaita, että tytöillä kotiintuloajat jakautuvat melko tasaisesti, kuitenkin siten, että vastauksien määrä painottuu vaihtoehtojen loppupäätä, eli myöhempää kotiintuloaikoja kohden. Selkeimmän eron tyttöjen ja poikien välillä voi havaita tarkasteltaessa ryhmiä, joilla kotiintuloaikoja ei ollut määrätty lainkaan viikonloppuisin. Tytöistä 30,9 % ja pojista peräti 55,9 % saivat olla viikonloppuisin ulkona niin pitkään kuin itse halusivat. (Kuvio 9)

Tyttöjen vastausten tasainen jakautuminen näkyy erityisesti tutkittaessa vastausvaihtoehtojen alkupäätä. Kun pojista kotiintuloaika on määrätty klo 24.00 tai aikaisemmin 18,7 %:lle, niin tytöistä sama kotiintuloaika on 43,1 %:lla. (Kuvio 9)

Kuvio 9. Nuorten kotiintuloajat viikonloppuisin 9. luokalla.

Tärkeä tutkimuskohde oli luonnollisesti kotiintuloaikojen yhteys nuoren alkoholin käyttöön ja toisaalta humalajuomiseen. Tutkimuksen mukaan kotiintuloajoilla viikonloppuisin oli yhteyttä nuoren alkoholin käyttöön. Yhdeksännellä luokalla nuoren oman alkoholin käytön tiheyteen kotiintuloaika vaikutti tilastollisesti merkitsevästi siten, että mitä myöhäisempi oli kotiintuloaika, sitä useammin nuori joi ($r = 0,438^{**}$). Nuoren humalajuomisen kannalta kotiintuloajoilla oli vastaava yhteys ($r = 0,492^{**}$). (Taulukko 1). Myös seitsemännellä ja kahdeksannella luokalla kotiintuloajat korreloivat nuoren alkoholin käyttöön siten, että seitsemännellä luokalla sekä humalajuonnissa että yleisessä alkoholin käytössä yhteys oli tilastollisesti merkitsevä. Kahdeksannella luokalla merkitsevyys oli tätä tasoa humalajuonnin osalta, alkoholin käytön ja kotiintuloajan suhteen yhteys oli melkein merkitsevä.

6.2.3 Perhemuoto ja nuoren alkoholin käyttö

Nuorten ihmissuhteet ja hyvinvointi –tutkimuksessa haastateltujen nuorten perheet olivat yhdeksännellä luokalla pääosin ydinperheitä (63,1 %). Yksivanhempaisessa perheessä tutkimuksemme nuorista asui 23,5 %. Uusperheiden osuudeksi jäi näin ollen 13,4 %. Kahdeksannen ja yhdeksannen

luokan välillä merkittävin muutos perhemuodoissa oli se, että lähes joka kymmenes (9,3 %) ydinperhe särkyi.

Perhemuodolla ja nuoren alkoholin käytöllä ei näyttänyt olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä yhdeksännellä luokalla. Sama päti tarkasteltaessa niin yleistä alkoholin käyttöä kuin humalajuomistakin. Sen sijaan alemmilla luokilla perhemuodolla oli tutkimuksemme valossa hieman merkitsevämpi rooli. Kahdeksannella luokalla perhemuodolla oli vain suuntaa antava yhteys ($f(137, 2) = 2.68, p = 0.072$) nuoren humalajuomiseen siten, että ydinperheissä elävät nuoret joivat itsensä keskimäärin harvemmin humalaan kuin uusperheiden sekä yksivanhempaisten perheiden lapset. Seitsemännellä luokalla yhteys oli melkein merkitsevä sekä alkoholin käyttökerroissa ($f(125, 2) = 4.46, p = 0.013$) että humalajuonnin useudessa ($f(125, 2) = 3.84, p = 0.024$) siten, että uusperheiden nuoret joivat muita useammin. Kuitenkaan perhemuoto seitsemännellä luokalla ei näyttänyt vaikuttavan myöhemmin tutkittuun alkoholin käyttöön.

Taulukko 1. Miten 9. luokan alkoholin käyttö korreloi vanhemmuuteen liittyvien kysymysten kanssa?

	Kuinka usein juot? (9.lk)	Kuinka usein olet humalassa? (9.lk)	Kuinka moni kavereistasi juo? (9.lk)
Kuinka paljon vanhempasi yrittävät ottaa selvää vapaa-ajastasi? 7.lk.	-.027	-.083	.137
Kuinka paljon vanhempasi todella tietävät vapaa-ajastasi? 7.lk.	-.235*	-.315**	-.189*
Kuinka paljon vanhempasi yrittävät ottaa selvää vapaa-ajastasi? 8.lk.	-.192*	-.232**	-.160
Kuinka paljon vanhempasi todella tietävät vapaa-ajastasi? 8.lk.	-.306**	-.338**	-.277**
Kotiintuloaika viikonloppuisin 8.lk.	.225*	.207*	.150
Oman ajattelun tukeminen 8.lk.	-.160	-.186*	-.205*
Kuinka paljon vanhempasi yrittävät ottaa selvää vapaa-ajastasi? 9.lk.	-.299**	-.308**	-.140
Kuinka paljon vanhempasi todella tietävät vapaa-ajastasi? 9.lk.	-.329**	-.283**	-.098
Kotiintuloaika viikonloppuisin 9.lk.	.438**	.492**	.528**
Oman ajattelun tukeminen 9.lk.	-.108	-.155	-.098

7. POHDINTA

7.1 Päätulokset

Ensimmäisinä tavoitteinamme oli selvittää, kuinka paljon jyväskyläläiset nuoret käyttivät alkoholia ja miten tämä muuttui heidän yläasteaikanaan. Tutkimistamme jyväskyläläisistä yhdeksäsluokkalaisista noin puolet käytti alkoholia vähintään 1-2 kertaa kuukaudessa ja viidennes kerran viikossa tai useammin. Kuitenkin vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävistä humalaan asti juovien osuus oli vain hieman yli puolet. Viidennes nuorista ilmoitti olevansa täysin raittiita. Yhdeksäsluokkalaisista nuorista suurimmalla osalla oli myös alkoholia käyttäviä kavereita.

Alkoholin käyttö lisääntyi kaikilla tasoilla yläasteen aikana. Tuolloin sekä alkoholin yleisen käytön että humalakäytön kannalta raittiiden osuus laski jyrkästi. Poikien osalta raittiiden määrä väheni jyrkästi mutta tasaisesti. Tyttöillä puolestaan raittiiden määrän lasku hidastui hieman kahdeksannen luokan jälkeen. Seitsemänneltä kahdeksannelle luokalle erityisesti 1 – 2 kertaa kuukaudessa juovien nuorten osuus kasvoi huomattavasti. Kahdeksanneltä yhdeksännelle luokalle tultaessa puolestaan nousu oli erityisesti havaittavissa vähintään kerran viikossa juovien kohdalla. On mahdollista, että näiden kahden ryhmän kehitys on jollain lailla yhteydessä toisiinsa. Loogisesti ajatellen raittiista tulee ensin harvoin kokeilevia, harvoin kokeilevista kuukausittain käyttäviä sekä näistä viikoittain juovia. Tätä ajattelumallia emme kuitenkaan tieteellisesti todistaneet tässä tutkimuksessa, joten se jää jatkotutkimusten aiheeksi.

Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut tutkimuksessamme tilastollisesti merkitsevää eroa alkoholin käyttökertojen tiheydessä. Humalajuonnissa ero oli vain tilastollisesti suuntaa antava siten, että pojat juovat hieman useammin itsensä humalaan. Silti tarkasteltaessa tyttöjen ja poikien alkoholin käytön eroja juomiskertojen tiheyden mukaan ryhmiteltynä havaittiin, että 1 – 2 kertaa kuukaudessa alkoholia käyttävien poikien osuus oli huomattavasti tyttöjen vastaavaa osuutta suurempi. Tyttöjen osuus oli puolestaan suurempi sekä raittiiden että kaikista useimmin juovien joukossa. Humalajuonnin osalta tilanne kuitenkin muutti siten, että tytöt eivät juoneet itseään humalaan yhtä usein kuin

pojat, toisin sanoen poikien alkoholin käyttö suuntautui tyttöjä enemmän humalahakuisuuteen.

Vanhempien tieto nuoren tekemisistä oli merkittävästi yhteydessä hänen alkoholin käyttöönsä. Toisin sanoen, mitä paremmin vanhemmat tiesivät lastensa menoista ja olinpaikoista iltaisina, sitä harvemmin ja vähemmän nuoret joivat alkoholia. Sama asia näkyi pidemmälläkin aikavälillä: jo se, miten vanhemmat tiesivät seitsemännellä luokalla olevien lastensa iltamenoista, heijastui merkittävänä yhteytenä yhdeksännen luokan humalakäyttöön.

Havaitsimme tutkimuksessamme merkittävän yhteyden nuorten alkoholin käytön ja viikonloppujen kotiintuloaikojen välillä. Yläasteen loppua kohti tultaessa nuorten kotiintuloajat väljentyivät erityisesti viikonloppuisin. Arkipäivisin suurimmalla osalla nuorista oli jokin kotiintuloaika, ja yleensä viikonloppuna kotiintuloaika aikaisemmin. Viikonloppuna suurella osalla ei ollut lainkaan määrättyä saapumisaikaa kotiin. Nämä nuoret joivat myös useammin kuin nuoret, joilla oli määrätty kotiintuloaika.

Tyttöjen ja poikien kotiintuloajoilla oli tilastollisesti erittäin merkittävä ero. Tyttöjen tuli olla kotona aiemmin kuin poikien, ja poikiin verrattuna harvempi tyttö sai olla viikonloppuisin ulkona itse määrittelemänsä ajan. Pohdimmekin, olisiko tällä vaikutusta siihen, että usein alkoholia käyttävät tytöt eivät kuitenkaan juoneet välttämättä itseään humalaan.

Tässä tutkimuksessa ei perhemuodolla ja nuoren alkoholin käytön välillä ollut tilastollisesti merkittävää yhteyttä yhdeksännellä luokalla. Aiemmillä luokilla perhemuodon ja nuoren alkoholin käytön välinen yhteys oli korkeintaan suuntaa antava.

7.2 Tutkimuksen tulokset aiempien tutkimusten valossa

Vertailtaessa tämän tutkimuksen tuloksia yhdeksäsluokkalaisten alkoholin käytön osalta Stakesin samanvuotisen kouluterveystutkimuksen tuloksiin voidaan havaita eroavaisuuksia. Omassa tutkimuksessamme vähintään kerran viikossa juovien tyttöjen osuus (22 %) oli kaksi kertaa suurempi kuin vastaava osuus (11 %) Stakesin tutkimuksessa. Poikien kohdalla osuudet olivat samankokoiset (17 %). Toinen vertailtava kohde on raittiiden osuus. Stakesin kouluterveystutkimuksessa sekä raittiiden tyttöjen että poikien osuudet olivat keskenään lähes samankokoiset

(tytöillä 21 %, pojilla 22 %). NISU-tutkimuksessa sen sijaan ainoastaan 26 % tytöistä ja 14 % pojista ilmoitti pidättävänsä alkoholin käytöstä kokonaan. Huomion arvoista on, että Stakesin tutkimuksen otos on moninkertainen NISU-tutkimuksen otokseen verrattuna, mikä kuitenkin ei sulje pois alueellisia vaihteluita. Humalajuonnin osalta emme pystyneet vertailemaan NISU-tutkimusta Stakesin kouluterveystudkimukseen, koska kysymysten muodot olivat tutkimuksissa hieman erilaisia.

Jessorin & Jessorin (1977, 26 – 31) ongelmakäyttäytymistä käsittelevän teorian mukaan ongelmakäyttäytymistä, jollaiseksi alkoholin juominen alaikäisenä voitaneen laskea, ehkäisevässä kasvuympäristössä vanhemmat antavat lapselle tukea, mutta myös kontrolloivat ja asettavat rajoja. Meidän tutkimuksemme tukee tätä väitettä erityisesti kontrollin ja rajojen suhteen. Kotiintuloajat sekä vanhempien tieto lastensa tekemisistä ja olinpaikoista vapaa-aikana olivat yhteydessä sekä alkoholin yleisen käytön että humalakäytön useuteen. Sitä vastoin vanhempien antama tuki, lämpö ja läheisyys eivät tutkimuksessamme nousseet kovinkaan merkittäviksi tekijöiksi ajatellen nuorten alkoholin käyttöä.

Nuoren vanhemmiltaan saamaa lämmön ja läsnäolon suurta määrää on pidetty alkoholin käytöltä suojaavana tekijänä. (Barnes & Farrell 1992, 763 – 777; Barnes, Farrell & Cairns 1986, 27 – 36; Steinberg 1990, 272 – 275; Steinberg 2001, 1 – 19; Välikivi 1998, 15). Lämmön ja läsnäolon määrä ei kuitenkaan näyttänyt olevan tässä tutkimuksessa yhteydessä nuoren alkoholin käyttöön, vaikka sekä lukemamme kirjallisuuden että omien ennako-odotustemme perusteella olisi saattanut näin olettaa.

Rajojen osuutta ei ole syytä väheksyä nuorten kasvatusta ajatellessa. Tutkimuksestamme nousi vahvasti esille yhteys toisaalta vanhempien tiedon ja valvonnan, että myös heidän asettamien kotiintuloaikojen ja nuoren alkoholin käytön välillä. Kirjallisuudessa (Kerr & Stattin 2000, 366 – 380) on painotettu lapsen omaa spontaania kerrontaa omista menemisistään, sekä riittävän luottamuksellisen suhteen luomista lapsen ja vanhemman välille. Tutkimuksestamme ei täysin käy selville, miten vanhemmat ovat tiedon saaneet lastensa tekemisistä, mutta voisi olettaa, että erityisesti lasten todellisen olinpaikan tietäminen on tulosta keskusteluista lasten kanssa.

Rajojen korostaminen näyttäisi olevan nykyaikana yhä tärkeämpi osa nuorten kasvatusta. Suojatakseen nuorta alkoholin käytöltä pitää vanhempien kontrolloida nuoren tekemisiä ja määrittää rajoja. (Rönkä ym. 2002, 54; Lintonen ym. 2001, 165). Vanhaa, perinteisesti ankaraa, kasvatusmallia on kritisoitu, mutta toisaalta vanhemmat ovat saattaneet olla epä tietoisia muunlaisista menettelytavoista. Pukkisen mukaan lasten kasvatusta on ehkä juuri siksi lipsunut nykyään kohti liiallista sallivuutta, joka näyttäytyy välinpitämättömyytenä. Välinpitämättömyyden vaarana lapsen kehityksen kannalta on, että lapsi oppii tyydyttämään mielihalujaan, mutta ei opi ottamaan vastuuta käyttäytymisestään. Näin ollen toiminnan seurauksia ei ajatella itsensä eikä muiden kannalta, vaan vastuu jätetään nimettömän yhteiskunnan kannettavaksi. (Pulkinen 2002b, 125).

Kirjallisuuden valossa perhemuodon ja nuoren alkoholin käytön väliset yhteydet eivät ole olleet aivan yksiselitteisiä. Yleisesti on kuitenkin pidetty ydinperheiden lapsia muita vähemmän alkoholia käyttävinä. (Ahlström ym. 2002, 423 – 429; Hoffmann ym. 1998, 633 – 645; Jenkins & Zunguze 1998, 811 – 822; Lintonen ym. 2001; Pitkänen & Pulkinen 2003, 12 – 29). Omassa tutkimuksessamme perhemuodolla, jossa nuori elää, ei näyttänyt olevan vaikutusta nuoren alkoholin käyttöön. Nuoret joivat yhtä paljon ja usein ydin- ja uusperheissä samoin kuin yksivanhempaisissa perheissä. Osasyynä tulokseen voi olla se, että uusperheissä tai yksivanhempaisissa perheissä asuvia nuoria oli tässä tutkimuksessa suhteellisen vähän. Pienessä aineistossa tilastollisesti merkitseviä eroja ei helposti synny.

7.3 Tutkimuksen reflektointia

Tutkimuksen tavoitteenamme oli selvittää jyvaskyläläisten nuorten alkoholin käyttöä – sen määrää ja siihen yhteydessä olevia perhetekijöitä. Tuloksien yleistettävyyttä rajoittaa tutkitun joukon koko. Vaikka 140 henkilön otos on varsin suuri ajatellen pro gradu –tutkielmaa, on joukko kuitenkin suhteellisen pieni laajempien, valtakunnallisten yleistysten tekemiseen. Jyvaskylän kokoista kaupunkia ajatellen tulokset ovat kuitenkin varsin käyttökelpoisia.

Halusimme saada aineistostamme selville paljon yleistä, kuvailevaa perustietoa nuorten alkoholin käytöstä. Muun muassa tähän tarkoitukseen käytimme melko yksinkertaisiaakin analyysimenetelmiä. Emme katsoneet

tarpeelliseksi tehdä vielä syvemmälle meneviä analyysejä, varsinkin kun jo näillä menetelmillä saimme esiin selkeitä tilastollisia merkitsevyyksiä. Myöhemmissä tutkimuksissa on toki paikka syvemmillekin analyyseille.

Tutkimuksen taustaosassa olemme pyrkineet käsittelemään nuorten alkoholin käyttöön liittyviä tekijöitä ja sitä selvittäviä teorioita melko monelta suunnalta. Kaikkiin taustaosassa käsittelemiimme tekijöihin emme kuitenkaan pureutuneet tutkimusosassa osittain siitä syystä, että aineistostamme perusteella emme pystyneet niitä selvittämään. Näin ollen esimerkiksi vanhempien, kavereiden sekä ympäröivän yhteiskunnan mallivaikutuksen käsitteleminen nuoren alkoholin käyttöön jää tässä tutkimuksessa kirjallisuuden varaan. Toisaalta alkoholin käyttöön niin nuorilla kuin aikuisillakin liittyy lukemattomia asioita ja vaikutteita, joten yhdessä tutkimuksessa on mahdotonta käsitellä niitä kaikkia. Myös se, että tutkimuksemme on kvantitatiivinen, jättää väkisinkin joitain asioita hämärän peittoon. Onhan alkoholin käytössä, kuten kaikessa ihmisen käyttäytymisessä, paljon tekijöitä, joita on määrällisen tutkimuksen keinoin mahdoton selvittää.

7.4 Lopuksi

Tämä tutkimus antaa uutta tietoa jyvaskyläläisten nuorten alkoholin käytöstä. Kouluterveyskyselyn avulla pystytään näkemään valtakunnallisia muutoksia nuorten päihteidenkäytön määrissä ja tavoissa. Oman tutkimuksemme näkökanta on hieman erilainen. Tässä tutkimuksessa seurattiin saman yläasteikäisen joukon ihmissuhteissa ja hyvinvoinnissa tapahtuvia muutoksia kolmen vuoden aikana. Meille erityisen tärkeää oli seurata nuoren alkoholin käyttöä sekä nuoren kokemaa vanhemmuutta. Näiden tekijöiden avulla pyrimme etsimään yhteyksiä ja syitä nuoren alkoholin käytön aloittamiselle.

Jo ennen tutkimuksemme aloittamista oli selvää, ettemme millään pysty täysin selvittämään nuorten alkoholin käytön syitä. Jos joku voisi asian aukottomasti selvittää, ongelmiin tarttuminenkin olisi helppoa eikä tätäkään tutkimusta asiasta tarvittaisi. Toki yksittäisiä syitä nuorten alkoholin käyttöön tunnetaan ja tässä tutkimuksessa käsitelimmekin niistä muutamaa.

Yksi merkittävä lasten ja nuorten alkoholin käyttöä ennalta ehkäisevä tekijä on tutkimuksemme mukaan vanhempien lapsilleen asettamat

rajat. Kuten tutkimuksestamme käy ilmi, vanhempien kannattaa nuoren alkoholin käyttöä ehkäistäkseen määrittää lapsilleen selkeät kotiintuloajat. Kotiintuloaikojen lisäksi rajoilla tarkoitetaan monia muitakin asioita. Vanhempien ja lasten on hyvä sopia yhdessä normaalit perheen pelisäännöt yhteisen, molempia tyydyttävän ratkaisun löytämiseksi. On kuitenkin joka tapauksessa muistettava myös se, että vain ulkoa päin tulevat ohjeet ja määräykset jäävät nuorilla vain pintapuoliseksi ohjeiden noudattamiseksi. Kasvatuksessa on kuitenkin asioita, joista ei pitäisi joutua neuvottelemaan vaan oikeiden ja väärin asioiden välille on opetettava ja opittava asettamaan selkeä ero (Korhonen 2002, 56).

Suomalainen yhteiskunta ja siinä vallitseva alkoholikulttuuri ei voi olla jättämättä jälkeään kasvavaan nuoreen. Suhtautuminen alkoholiin määritellään monesti jo kodin kasvuympäristössä, vanhempien oman päihteiden käytön ja käyttäytymisen seurauksena. Jos vanhemmat ja muut aikuiset käyttävät runsaasti alkoholia, voimmeko hyvällä syyllä odottaa, että nuoret käyttäytyisivät aikuisista poikkeavalla tavalla? Aikuisilta saatava malli näyttäisi monen nykytutkijan mielestä olevan kaveripiiriä merkittävämpi tekijä ajateltaessa nuoren alkoholin käyttöä (Baumann & Ennett 1996, 184 – 198; Engels 1998, 174; Pulkkinen 2002b, 179). Ennemminkin alkoholia käyttävät nuoret hakeutuvat samankaltaistensa seuraan. Tosin toiset nuoret ovat esimerkiksi heikosta itsetunnosta johtuen herkempiä kaveripiirin vaikutuksille. (Engels 1998, 174).

Alkoholilla on erilaisissa juhlissa merkittävä rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Päihdemyönteisen kulttuurin piirteisiin kuuluu myös nuorten alkoholin käytön suvaitseminen massatapahtumissa, kuten vappuna, juhannuksena ja lukuvuoden päättymisen aikaan (Pulkkinen 2002b, 179). Ei siis voida pitää ihmeenä, että alkoholia käyttävä nuoriso valtaa kadut näiden tapahtumien aikana. Meidän tutkimuksessamme tämä juhlien yhteydessä tapahtuva alkoholin käyttö näkyy erityisesti harvemmin kuin kerran kuussa alkoholia käyttävien ryhmässä.

Yhteiskunnassamme odotetaan jo pelon sekaisin tuntein vuotta 2004, jolloin Viron EU-jäsenyys sekä samalla unionin höllentyvä alkoholipolitiikka sallivat yhä suuremman alkoholimäärän kuljettamisen Suomeen. Monen mielestä suomalainen on ihminen, joka halvalla saadessaan ostaa paljon. Tästä syystä voidaan olettaa, että perheissä on ensi vuonna yhä enemmän alkoholia saatavilla, ja samalla ne ovat myös perheissä kasvavien nuorten ulottuvilla.

Yhteiskunnassamme on perinteisesti ajateltu niin, että yksinvanhempaisissa perheissä tai uusperheissä kasvavilla lapsilla on enemmän ongelmia kuin ydinperheissä kasvavilla. Oma tutkimuksemme tuo lohdullisemman kuvan perhemuodon yhteydestä nuoren hyvinvointiin ja alkoholin käyttöön: jyväskyläläisten yläasteikäisten nuorten perhemuodolla ei näyttänyt olevan yhteyttä nuoren alkoholin käyttöön. Eli perheessä suoritettava kasvatusta ajaisi tämän tutkimuksen perusteella perheen muodollisen rakenteen edelle ajateltaessa nuoren alkoholikäyttäytymistä.

Mielenkiintoinen seikka viimeisimmissä alkoholitilastoissa on se, että aikuisten alkoholin käyttö näyttää aina vain lisääntyvän vuosi vuodelta, kun taas nuorten alkoholinkäyttö on Stakesin tilastoissa (Rimpelä ym. 2003) aivan viime aikoina ollut alentumaan päin. Toivoa sopii, että tämä kehitys jatkuu nuorison osalta myös tulevaisuudessa.

Tutkimamme aihe pysyy varmasti ajankohtaisena myös jatkossa. Tästä on todisteena aivan viime aikoina käydyt vilkkaat keskustelut alkoholiveron alentamisesta sekä toisaalta ravintoloiden aukioloaikojen rajoittamisesta. Nuorison alkoholikäyttäytymistä olisi varmasti hedelmällistä tutkia vuoden 2004 lopussa, jolloin saataisiin ensimmäisiä viitteitä alkoholiveron alentamisen sekä Virosta tuotavan alkoholin vaikutuksista nuorison ja miksei koko väestön alkoholin kulutukseen. Lisäksi oman tutkimuksemme aineistoa olisi mahdollista analysoida monimutkaisemmilla menetelmillä ja analyysillä. Mielenkiintoista olisi myös selvittää laajemmassa tutkimuksessa, että ovatko vanhempien valvonta ja kontrollointipyrkimykset todella niin merkittäviä tekijöitä nuorten alkoholin käyttöä ajatellen, kuin tämä tutkimus antaa ymmärtää.

LÄHTEET

- Ahlström, S., Metso, L., Tuovinen, E. L. 2002. Mikä lisää nuoren riskiä tupakoida, humaltua ja kokeilla marihuanaa? Yhteiskuntapolitiikka. 67, 423 – 429.
- Alanen, L. 1994. Perhelapsuus ja lasten perheys - `perhe´ lasten näkökulmasta. Teoksessa J. Antikainen, M-L. Haataja, M. Korhonen (toim.) Näkökulmia perheeseen. Helsinki: Stakes, Raportteja 136, 15–37.
- Apo, S. 2001. Viinan voima. Näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholiajatteluun ja –kulttuuriin. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Bandura, A. 1977. Social Learning Theory. New Jersey: Prentice-Hall.
- Barnes, G. M., & Farrell, M. P. 1992. Parental support and control as predictors of adolescent drinking, delinquency and related problem behaviours. Journal of Marriage and Family 54, 763 – 776.
- Barnes, G. M., Farrell, M. P., & Cairns, A. 1986. Parental socialization factors and adolescent drinking behaviors. Journal of Marriage and the Family 48, 27 – 36.
- Baumann, K.E. & Ennett, S.T. 1996. On the importance of peer influence for adolescence drug use: commonly neglected considerations. Addition 91, 184 – 198.
- Dahl, P. & Hirschovits, T. 2002. Tästä on kyse – tietoa päihteistä. Helsinki: YAD Youth Against Drugs ry.
- Engels, R.C.M.E. 1998. Forbidden Fruits. Social Dynamics in Smoking and Drinking Behavior of Adolescents. Maastricht: Universitaire Pers Maastricht.
- Harinen, P. 1998. Elämän kokoisia perheitä. Tutkimus yksinhuoltaja- ja uusperheessä elävien nuorten perhepuheesta. Teoksessa H. Helve (toim.) Nuorten arki ja muuttuvat rakenteet. Helsinki: Nuorisotutkimusseura Ry. 54 – 115.
- Hein, R., Virtanen, A. & Wahlfors, L. 2002. Päihdetilastollinen vuosikirja 2002. Alkoholi ja huumeet. Helsinki: Stakes.
- Heinonen-Kuusela, K., Lehtonen, H. & Mäkelä, R. 1981. 17-vuotiaiden nuorten ja heidän vanhempiansa alkoholinkäyttötavat. Alkoholikäyttäytyminen

ja ”Selvänä olet symppis” –kampanja Laukaalla ja Viitasaarella vuonna 1979. Jyväskylän yliopisto Yhteiskuntapolitiikan pro gradu –työ.

- Hoffmann, J.P., Johnson, R.A. 1998. A national portrait of family structure and adolescence drug use. *Journal of Marriage & the Family* 60, 633 – 645.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 1999. *Elämää varten. Murrosikäisen ja nuoren maailma.* Jyväskylä: Gummerus.
- Jenkins, J.E. & Zunguze, S.T. 1998. The relationship of family structure to adolescence drug use, peer affiliation, and perception of peer acceptance of drug use. *Adolescence* 33, 811 – 822.
- Jessor, R. & Jessor, S.L. 1977. *Problem Behaviour and Psychosocial Development. A Longitudinal Study of Youth.* New York: Academic press.
- Jetsu, T. 2000. *Nuorten päihdeongelmien kohtaaminen. Työkirja ammattilaisille.* 2. korj. painos. Helsinki: Sosiimedia Oy.
- Kandel, D. B. 1986. Processes of Peer Influences in Adolescence. Teoksessa R. K. Silbereisen, K. Eyferth, G. Rudinger (toim.) *Development as Action in Context.* Berlin: Springer-Verlag. 203 - 227.
- Karekivi, L. 1999. Ehkä en kokeilisikaan, jos... Tutkimus ylivieskalaisten nuorten tupakoinnista ja päihteidenkäytöstä ja niihin liittyvästä terveystieteestä vuosina 1989 – 1998. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 154.
- Kemppinen, P. 1997a. *Nuori minänsä vankina. 1. osa: Alkoholi, imppaaminen, lääkkeet, huumeet, kielteinen elämä.* Vantaa: Kannustusvalmennus.
- Kemppinen, P. 1997b. *Nuori minänsä vankina. 2. osa: Poikkeava käyttäytyminen, tunne-elämän häiriöt, katuelämä, syrjäytyminen, terapiayhteiskunta.* Vantaa: Kannustusvalmennus.
- Kemppinen, P. 2002. *Kasvatusvisualisointi. Ajatuksia lasten ja nuorten kasvatuksesta.* Vantaa: Kannustusvalmennus.
- Kerr, M. & Stattin, H. 2000. What Parents Know, How They Know It, and Several Forms of Adolescent Adjustment: Further Support for a Reinterpretation of Monitoring. *Developmental Psychology* 36, 366 – 380.

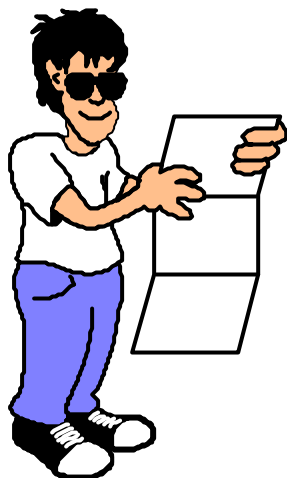
- Kinnunen, S. 1999. Murrosikäinen perheessä. Tasapainoilua tilan ja rajojen välissä. 2. painos. Helsinki: Karas-Sana.
- Korhonen, M. 2002. Aina oli joku kotona. Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen (toim.) Onks ketään kotona. Helsinki: Tammi. 53 – 74.
- Koskinen-Ollonqvist, P. 1993. Koulun alkoholiopetuksen kehittäminen, onnistumisen edellytykset. Helsinki: Terveyskasvatuksen keskus Ry:n julkaisuja 5.
- Kuusi, M. (toim.) 1953. Vanhan kansan sananlaskuviisaus. Suomalaisia elämänohjeita, kansanaforismeja, lentäviä lauseita ja kokkapuheita vuosilta 1544 – 1826. Helsinki: WSOY.
- Lintonen, T. P., Konu, A. I., & Rimpelä, M. 2001. Identifying potential heavy drinkers in early adolescence. *Health Education* 101, (4), 159 - 168.
- Murto, L. 1999. Päihdetietoa luvattua laveammin. *Yhteiskuntapolitiikka* 64, 396 - 401.
- Mustonen, H., Mäkelä P., Metso L. & Simpura J. 2001. Muutokset suomalaisten juomatavoissa: Toiveet ja todellisuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 66, 265 – 276.
- Nicholson, J. M., Fergusson, D. M. & Horwood, J. 1999. Effects on Later Adjustment of Living in a Stepfamily During Childhood and Adolescence. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines* 40, 405 – 416.
- Pitkänen, T. & Pulkkinen, L. 2003. Onko alkoholin käytön alaikäraja tuulesta temmattu? Tommi 2003. Alkoholi- ja huume tutkimuksen vuosikirja. Helsinki: Alkoholi- ja huume tutkijain seura ry. 12 – 29.
- Pulkkinen, L. 1982. Nuorten tupakointi ja alkoholin käyttö pitkittäistutkimuksen valossa. Helsinki: Lääkintöhallituksen julkaisuja.
- Pulkkinen, L. 2002a. Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 14 – 29.
- Pulkkinen, L. 2002b. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Pulkkinen, L., Kalavainen, J., Kangas, A. & Marin, M. 1988. Keski-suomalainen nuori: Päihteiden käyttö nuorten elämässä. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 294.
- Pulkkinen, L. & Narusk A. 1987. Functions of Adolescent Drinking in Finland and the Soviet Union. *European Journal of Psychology of Education* 2, 311 - 326.
- Rimpelä, A., Lintonen, T., Pere, L., Rainio, S. & Rimpelä, M. 2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003. Tupakkatuotteiden ja päihteiden käytön muutokset 1977 – 2003. Helsinki: Stakes.
- Ritala-Koskinen, A. 1993. Onko uusperheestä perheeksi? Tutkimus uusperheen kulttuurisesta kuvasta suomalaisten naisten- ja perhelehtien konstruoimana. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 4.
- Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38.
- Rönkä, A. & Poikkeus, A-M. 2000. Tytöt, pojat ja vanhemmat: kumppanuutta ja kahinointia. *Nuorisotutkimus* 18 (4), 3 – 18.
- Rönkä, A., Viheräköske, J., Litsilä, R., Poikkeus, A-M. 2002. Nuoret ja vanhemmat perhesuhteiden muutoksessa. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Jyväskylä: PS-kustannus. 51 – 70.
- Sipilä, J. 1982. Nuorten poikkeava käyttäytyminen ja yhteisön rakenne. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia, A1.
- Stakes 2002. Kouluterveystutkimus 2002. [Viitattu 17.1.2003]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.stakes.fi/kouluterveys/taulukot/2002/paihteet.htm>>.
- Stakes 2002. Taskumatti – tietoa alkoholista ja huumeista. [Viitattu 17.3.2003]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://info.stakes.fi/taskumatti2002-suomi.pdf>>.
- Stakes 2003. Alkoholijuomien kulutus 2002. [Viitattu 11.12.2003]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.stakes.info/files/pdf/Raportit/AlkoholijKulutus.pdf>>.

- Stakes 2003. Taskutieto. [Viitattu 11.12.2003]. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa.com):
<URL:
http://www.stakes.info/files/pdf/Raportit/Taskutieto_2003fin.pdf>.
- Steinberg, L. 1989. Adolescence. 2. painos. New York: Alfred A. Knopf.
- Steinberg, L. 1990. Autonomy, conflict, and harmony in the family relationship. Teoksessa S.S. Feldman & G.R. Elliot (toim.) At the threshold: The developing adolescent. London: Harvard University Press, 255 – 276.
- Steinberg, L. 2001. We know some things: parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence* 11, 1 – 19.
- Steinberg, L., Lamborn, S., Dornbusch, S.M., & Darling, N. 1992. Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child development* 63, 1266 – 1281.
- Surís, J. & Parera, N. 2003. Family structure or having a good relationship with their parents: influence on male adolescents drug use. *Journal of adolescent health* 32, 123.
- Tilastokeskus 2003. Suomi lukuina. [Viitattu 7.3.2003]. <URL:
http://www.tilastokeskus.fi/tk/tp/tasku/taskus_vaesto.html#perheet>.
- Turunen, A. 1999. Humalan henki eli juomatapojen tarina. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Väläkivi, M. 1998. Nuorten päihteidenkäytön ehkäisyprojekti. Kouvola: Etelä-Suomen lääninhallitus. Sosiaali- ja terveysosasto.

Koodinnumero:

Nuorten läheiset ihmissuhteet - 3

Kysely 9-luokkalaisille

Olit jo 7- ja 8-luokalla mukana nuorten ihmissuhteita ja harrastuksia kartoittavassa NISU - tutkimuksessa. Haluaisimme kuulla **mitä mieltä olet nyt** suhteista kavereihin, perheeseen ja kouluun.

Kaikki lomakkeen tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Tutkijoita lukuun ottamatta kukaan muu ei näe vastauksiasi.

Kirjoita nimesi tähän ensimmäiselle sivulle! Kun käsittelemme vastauksia, poistamme nimilehden ja käytämme ainoastaan koodinumeroa.

Nimi:	<input type="text"/>
-------	----------------------

Koodinumero:

Täyttöohjeet: Vastaa rengastamalla tai rastittamalla se vaihtoehto, joka on mielestäsi sopivin. Jos kysymyksessä ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, kirjoita itse vastaus.

1. Millä luokalla olet: _____

2. Ikäsi: _____ v _____ kk

3. Oletko Tyttö Poika

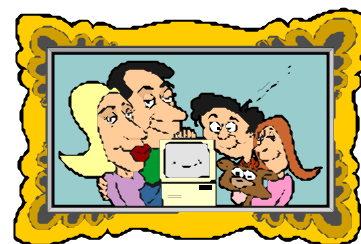
4. **Montako sisarusta sinulla on?** (siskoja tai veljiä, sisko- tai velipuolia omassa perheessäsi)
Kirjoita vastaus alla oleviin ruutuihin (esim. 0 = ei sisaruksia, 1 = yksi sisarus)

Minulla on sisaruksia yhteensä:

Jos et ole ainoa lapsi täytä myös ➡

Minulla on veljiä:

Minulla on siskoja:

5. **Ketkä asuvat kanssasi sisarustesi lisäksi?** (rastita yksi vaihtoehdoista) Äiti **ja** isä (biologiset tai adoptio/sijaisvanhemmat) Äiti **ja** isäpuoli. Kuinka kauan isäpuoli on asunut perheessäsi _____ (v = vuotta, kk = kuukautta) Isä **ja** äitipuoli. Kuinka kauan äitipuoli on asunut perheessäsi _____ (v = vuotta, kk = kuukautta) Vain äiti Vain isä6. **Asuuko perheessäsi muita aikuisia kuin vanhempasi?** Ei Kyllä. Kuka (esim. täti, mummo...) _____

7. **Perhemuoto, jossa asut?** Nykyään on monenlaisia erilaisia perhemuotoja. Mikä seuraavista kuvaa parhaiten sitä perhettä, jossa sinä asut? (rastita yksi)

 Ydinperhe (äiti + isä TAI adoptio/sijaisvanhemmat) Uusperhe (äiti + uusi kumppani/puoliso TAI isä + uusi kumppani/puoliso) Yksinhuoltajaperhe (äiti TAI isä) Muu perhemuoto

Elämänmuutokset

Seuraavassa luetellaan joukko tapahtumia, joita elämässä voi sattua. Onko sinulle tapahtunut viimeisen vuoden aikana seuraavia tapahtumia? Ympyröi kussakin kohdassa 0 (= ei) tai 1 (= kyllä).

	Ei	Kyllä
1. Olet perheesi kanssa muuttanut uudelle alueelle tai paikkakunnalle?	0	1
2. Läheinen ystäväsi on muuttanut muualle	0	1
3. Olet vaihtanut koulua (esim. muuton takia)	0	1
4. Sinulla on ollut vakava sairaus tai olet joutunut onnettomuuteen	0	1
5. Joku sinulle läheinen ihminen on ollut vakavasti sairaana	0	1
6. Joku sinulle läheinen ihminen on kuollut	0	1
7. Vanhemmillasi tai isälläsi/äidilläsi ja hänen kumppanillaan on ollut pahoja keskinäisiä ristiriitoja	0	1
8. Äiti tai isä on muuttanut pois kotoa, tai vanhempasi ovat eronneet	0	1
9. Perheeseesi on tullut asumaan äidin tai isän uusi kumppani	0	1
10. Siskosi tai veljesi on muuttanut pois kotoa	0	1
11. Opettaja/ valmentaja/harrastuksen ohjaaja, joka oli sinulle läheinen, vaihtui	0	1
12. Läheinen ystävyys- ja kaverisuhde on päättynyt	0	1
13. Isä tai äiti on joutunut työttömäksi	0	1
14. Perheelläsi on ollut taloudellisia vaikeuksia	0	1
15. Koulussa on mennyt tosi huonosti	0	1
16. Seurustelusuhteesi päättyi	0	1
17. Sinua on kiusattu koulussa	0	1

Seuraavat kysymykset koskevat vanhempiasi (tai huoltajia), joiden kanssa asut.

Vastaa ympyröimällä jokin numeroista 1 - 4 kunkin väitteen oikealla puolella.

- ◆ Ympyröi 4, jos olet voimakkaasti samaa mieltä väitteen kanssa,
- ◆ Ympyröi 3, jos olet jossain määrin samaa mieltä väitteen kanssa
- ◆ Ympyröi 2, jos olet jossain määrin eri mieltä väitteen kanssa
- ◆ Ympyröi 1, jos olet voimakkaasti eri mieltä väitteen kanssa

	Voimak- kaasti eri mieltä	Jossain määrin eri mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Voimak- kaasti samaa mieltä
1. Voin luottaa siihen, että vanhempani auttavat minua, jos minulla on jokin ongelma	1	2	3	4
2. Vanhempani sanovat, että aikuisten kanssa ei pitäisi kiistellä	1	2	3	4
3. Vanhempani kannustavat minua jatkuvasti tekemään parhaani kaikessa mitä teen	1	2	3	4
4. Vanhempani sanovat, että on parempi antaa kiistatilanteissa periksi kuin vihastuttaa muita	1	2	3	4
5. Vanhempani kannustavat minua itsenäiseen ajatteluun	1	2	3	4
6. Jos saan koulussa huonon arvosanan, vanhempani saavat oloni tuntumaan tosi kurjalta	1	2	3	4
7. Vanhempani auttavat minua kotitehtävien kanssa, jos niissä on jotakin sellaista, jota en ymmärrä	1	2	3	4
8. Vanhempani antavat ymmärtää, että heidän näkemyksensä ovat oikeassa ja että minun ei tulisi kyseenalaistaa niitä	1	2	3	4
9. Silloin kun vanhempani haluavat minun tekevän jotakin, he selittävät miksi	1	2	3	4
10. Kun kiistelen vanhempieni kanssa jostakin, he sanovat usein tyyliin Atiedät kyllä paremmin kunhan kasvat vanhemmaksi!	1	2	3	4
11. Jos saan huonon arvosanan koulussa, vanhempani kannustavat minua ponnistelemaan lujemmin	1	2	3	4
12. Vanhempani antavat minun tehdä omia suunnitelmia asioista, joita itse todella haluan tehdä	1	2	3	4
13. Vanhempani tietävät, keitä ystäväni ovat	1	2	3	4
14. Vanhempani suhtautuvat minuun välinpitämättömästi tai epäystävällisesti, jos teen jotakin, josta he eivät pidä	1	2	3	4
15. Vanhempani viettävät aikaa kanssani jutellen	1	2	3	4
16. Jos saan koulussa huonon arvosanan, vanhempani syyllistävät minua siitä	1	2	3	4
17. Perheessäni pidetään hauskaa yhdessä	1	2	3	4
18. Vanhempani eivät ota minua mukaan yhteiseen tekemiseen, jos teen jotakin sellaista, josta he eivät pidä	1	2	3	4

Ajankäyttö

1. Miten myöhään saat olla ulkona/poissa kotoa KOULUPÄIVINÄ (maanantaista torstaihin)?

Rastita 1 vaihtoehto!

- Korkeintaan klo 20.00 saakka
- Korkeintaan klo 21.00 saakka
- Korkeintaan klo 22.00 saakka
- Korkeintaan klo 23.00 saakka
- Korkeintaan klo 24.00 saakka
- Korkeintaan klo 01.00 saakka
- Korkeintaan klo 02.00 saakka
- Niin myöhään kuin itse haluan, tavallisimmin klo _____ saakka

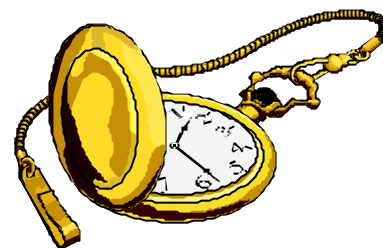

Jos mikään edellisistä ei sovellu, kirjoita mikä aikaraja: _____

2. Miten myöhään saat olla ulkona/poissa kotoa VIIKONLOPPUILTAISIN (perjantai & lauantai)?

Rastita 1 vaihtoehto!

- Korkeintaan klo 20.00 saakka
- Korkeintaan klo 21.00 saakka
- Korkeintaan klo 22.00 saakka
- Korkeintaan klo 23.00 saakka
- Korkeintaan klo 24.00 saakka
- Korkeintaan klo 01.00 saakka
- Korkeintaan klo 02.00 saakka
- Niin myöhään kuin itse haluan, tavallisimmin klo _____ saakka

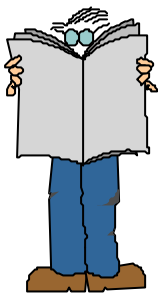
Jos mikään edellisistä ei sovellu, kirjoita mikä aikaraja: _____

Ympyröi seuraavissa tehtävissä joka riviltä yksi numero

Kuinka paljon vanhempasi YRITTÄVÄT ottaa selvää siitä...	Eivät lainkaan	Yrittävät hieman	Yrittävät tosi paljon	Eivät yritä, koska tietävät joka tapauksessa
minne menet iltaisin?	1	2	3	4
mitä teet vapaa-aikanasi?	1	2	3	4
missä olet koulun jälkeen iltapäivällä ennen kuin vanhemmat tulevat kotiin?	1	2	3	4

Missä määrin vanhempasi TODELLA tietävät siitä...	Eivät tiedä	Tietävät jossain määrin	Tietävät täysin
minne menet iltaisin?	1	2	3
mitä teet vapaa-aikanasi?	1	2	3
missä olet koulun jälkeen iltapäivällä ennen kuin vanhemmat tulevat kotiin?	1	2	3

Vanhempiesi (tai huoltajiesi) työssäkäynti

Onko äitisi (tai perheessäsi asuva äitipuolesi)

Onko isäsi (tai perheessäsi asuva isäpuolesi)

Kokopäivätyössä Osapäivätyössä Työttömänä tai lomautettuna Opiskelija Koti-isä Eläkkeellä Muu, mikä _____	Kokopäivätyössä Osapäivätyössä Työttömänä tai lomautettuna Opiskelija Kotiäiti Eläkkeellä Muu, mikä _____
---	---

Vastaa ympyröimällä kullakin rivillä jokin numeroista 1 - 4

Mikäli et voi vastata toista vanhempaa koskeviin väittämiin (esim. isäsi/äitisi/huoltajasi ei ole työssä) jätä ne väittämät vastaamatta

	Voimakkaasti eri mieltä	Jossain määrin eri mieltä	Jossain määrin samaa mieltä	Voimakkaasti samaa mieltä
Äitini tekee pitkää työpäivää	1	2	3	4
Äitini menee mielellään töihin	1	2	3	4
Äitini puhuu innostuneesti työstään	1	2	3	4
Äitini mielestä hänen työnsä on tärkeää	1	2	3	4
Koska äitini on paljon töissä, hänellä ei ole riittävästi aikaa minulle	1	2	3	4
Koska äitini on usein väsynyt töiden jälkeen, hän ei jaksaa kiinnostua minun asioistani	1	2	3	4
Koska äitini on usein huonolla tuulella töiden jälkeen, hän suuttuu minulle helposti	1	2	3	4
Isäni tekee pitkää työpäivää	1	2	3	4
Isäni menee mielellään töihin	1	2	3	4
Isäni puhuu innostuneesti työstään	1	2	3	4
Isäni mielestä hänen työnsä on tärkeää	1	2	3	4
Koska isäni on paljon töissä, hänellä ei ole riittävästi aikaa minulle	1	2	3	4
Koska isäni on usein väsynyt töiden jälkeen, hän ei jaksaa kiinnostua minun asioistani	1	2	3	4

Koska isäni on usein huonolla tuulella töiden jälkeen, hän suuttuu minulle helposti.	1	2	3	4
---	---	---	---	---

Jos saisit esittää yhden toiveen liittyen **äitisi** työssäkäyntiin, mitä muutoksia toivoisit?

Jos saisit esittää yhden toiveen liittyen **isäsi** työssäkäyntiin, mitä muutoksia toivoisit?

Alkoholi

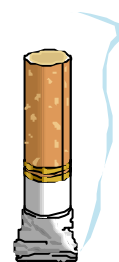
1. Juoko joku parhaista kavereistasi alkoholia? (ympyröi)

- 1 Kukaan kavereistani ei juo
- 2 Yksi juo alkoholia
- 3 2-5 juo alkoholia
- 4 Useampi kuin 5 kavereistani juo alkoholia

2. Kuinka usein itse juot alkoholia? Ota mukaan myös ne kerrat, jolloin otit vain huikan tai pari esim. vain puoli pulloa keskialutta (ympyröi)

- 1 En juo alkoholia
- 2 Harvemmin kuin kerran kuussa
- 3 Noin 1-2 kertaa kuukaudessa
- 4 Kerran viikossa tai useammin

3. Kuinka usein käytät alkoholia niin, että olet ainakin hiukan humalassa? (ympyröi)

- 1 En juo alkoholia
- 2 Harvemmin kuin kerran kuussa
- 3 Noin 1-2 kertaa kuukaudessa
- 4 Kerran viikossa tai useammin

4. Oletko koskaan tupakoinut? (ympyröi)

- 1 En ➡ siirry suoraan **kysymykseen 7**
- 2 Kyllä

5. Kuinka monta savuketta olet polttanut yhteensä tähän mennessä? (ympyröi)

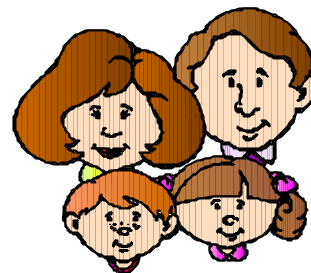
- 1 vain yhden
- 2 noin 2-10
- 3 noin 11-50
- 4 yli 50

6. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten nykyistä tupakointiasi? (ympyröi)

- 1 Olen kokeillut, mutta en tupakoi
- 2 Olen lakossa tai lopettanut tupakoinnin
- 3 Tupakoin harvemmin kuin kerran kuussa
- 4 Tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
- 5 Tupakoin joka päivä, kerran tai useammin. Noin _____ savuketta/pv

7. Tiedätkö tuttaviesi joukossa jonkun nuoren, joka olisi kokeillut huumaavia aineita (esim. hasista tai muita huumeita; tinneriä tai muuta nuuhkittavaa; lääkkeitä, joista saa humalan)?

- 1 En tiedä ketään
- 2 Tiedän yhden nuoren
- 3 Tiedän 2-5 nuorta
- 4 Tiedän useampia kuin 5 nuorta

8. Oletko itse kokeillut huumaavia aineita (esim. hasista tai muita huumeita; tinneriä tai muuta nuuhkittavaa; lääkkeitä, joista saa humalan)?

- 1 En ole kokeillut
- 2 Kerran
- 3 2-5 kertaa
- 4 Useammin kuin viisi kertaa

Suhteesi läheisiin ihmisiin?

Täytä ensin kohdat ①, ② ja ③, joissa kysytään, keitä läheisesi ovat.

① Äiti. Rastita, kumpi alla olevista vaihtoehdoista on itseesi sopiva

& sinulle läheisin

- Oma äiti (biologinen tai adoptio/sijaisäiti)
 Isän uusi avio- tai avopuoliso

② Isä. Rastita, kumpi alla olevista vaihtoehdoista on itseesi sopiva & sinulle läheisin

- Oma isä (biologinen tai adoptio/sijaisisä)
 Äidin uusi avio- tai avopuoliso

③ Kirjaa alle nykyisen lähimmän ystäväsi nimikirjaimet. (= ystävä, jota näet säännöllisesti eikä esimerkiksi ystävä, jonka kanssa vietät nykyään harvoin aikaa tai joka asuu kaukana)

_____ etu- ja sukunimen ensimmäinen kirjain

Kuinka pitkään olette olleet ystäviä? _____ v _____ kk

Käyttökö samaa koulua? _____ Kyllä _____ Ei

Onko hän samaa vai eri sukupuolta kuin sinä itse?

- sama sukupuoli eri sukupuoli

Vastaa nyt seuraaviin kysymyksiin siten, että pohdit kysyttyä asiaa aina erikseen äidin, isän ja ystävän suhteen.

1. Kuinka paljon vietät vapaa-aikaasi tämän henkilön kanssa? (ympyröi 1 numero jokaisella rivillä)

	Vähän tai ei lainkaan	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten
Äiti	1	2	3	4	5
Isä	1	2	3	4	5
Ystävä	1	2	3	4	5

2. Kuinka paljon sinä ja tämä henkilö vihasutte toisiinne tai pahoitatte toistenne mielen? (ympyröi 1 numero jokaisella rivillä)

	Vähän tai ei lainkaan	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten
Äiti	1	2	3	4	5
Isä	1	2	3	4	5
Ystävä	1	2	3	4	5

3. Kuinka paljon puhut tämän ihmisen kanssa kaikenlaisista asioista?

	Vähän tai lainkaan	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	
Äiti	1	2	3	4	5
Isä	1	2	3	4	5
Ystävä	1	2	3	4	5

4. Kuinka paljon pidät hauskaa tämän ihmisen kanssa?

	Vähän tai ei	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten
Äiti	1	2	3	4	5
Isä	1	2	3	4	5
Ystävä	1	2	3	4	5

5. Kuinka paljon sinä ja tämä henkilö olette eri mieltä ja riitelette?

	Vähän tai ei	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten
Äiti	1	2	3	4	5
Isä	1	2	3	4	5
Ystävä	1	2	3	4	5

6. Kuinka paljon kerrot salaisuksistasi ja omista tunteistasi tälle ihmiselle?

	Vähän tai ei	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten
Äiti	1	2	3	4	5
Isä	1	2	3	4	5
Ystävä	1	2	3	4	5

7. Kuinka usein menet yhdessä jonnekin ja teet mukavia juttuja tämän ihmisen kanssa?

	Vähän tai ei lainkaan	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten
Äiti	1	2	3	4	5
Isä	1	2	3	4	5
Ystävä	1	2	3	4	5

8. Kuinka paljon sinä ja tämä henkilö kinastelette toistenne kanssa?

	Vähän tai ei lainkaan	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten
Äiti	1	2	3	4	5
Isä	1	2	3	4	5
Ystävä	1	2	3	4	5

9. Kuinka paljon puhut tälle ihmiselle asioista, joista et halua muiden tietävän?

	Vähän tai ei lainkaan	Jonkin verran	Hyvin paljon	Erittäin paljon	Eniten
Äiti	1	2	3	4	5
Isä	1	2	3	4	5
Ystävä	1	2	3	4	5

Muut läheiset

1. Onko joku aikuisista sukulaisista sinulle tärkeä?

- Kyllä, rastita alla **tärkein** henkilö Ei
- Isoäiti Täti Kummitäti
- Isoisä Setä Kummisetä Muu, kuka? _____

2. **Onko sinulla läheistä opettajaa?** (esim. luokanvalvoja tai muu läheiseksi tuntemasi koulusi opettaja)

- Kyllä, etu- ja sukunimen ensimmäinen kirjain: _____ Ei
- Kuinka kauan hän on ollut opettajasi? _____v_____kk

3. Onko sinulla joku muu aikuinen, joka on sinulle tärkeä? (esim. kummitäti/setä, perhetuttava tai naapuri, valmentaja, ohjaaja tai harrastukseen liittyvä opettaja)

- Kyllä, etu- ja sukunimen ensimmäinen kirjain: _____ Ei

Millainen minä olen ja mitä ajattelen koulusta

Ympyröi kullakin rivillä vaihtoehto (K tai E), joka sinusta ensinnä tuntuu sopivalta.

	Kyllä	Ei
1. Minun on helppo tutustua uusiin ystäviin	K	E
2. En välitä koulusta lainkaan	K	E
3. Lopettaisin mielelläni jo koulunkäynnin	K	E
4. Olen ihan hyvän näköinen	K	E
5. Koulu on minusta tylsää	K	E
6. Muut arvostavat minua	K	E
7. En ole tyytyväinen ulkonäköni	K	E
8. Minua pitkästyttää koulussa	K	E
9. Olen pidetty	K	E
10. Toivon, että olisin erilainen	K	E
11. Inhoan koulua	K	E
12. Pidän siitä millainen olen	K	E
13. Kaverini ovat yleensä ystävällisiä minulle	K	E
14. Koulu on minusta ajan haaskausta	K	E
15. Luokkakaverini eivät pidä minusta	K	E
16. Minulle on tärkeää, että saan tehtävät valmiiksi	K	E
17. Muut pitävät minusta	K	E
18. Toivon, että olisin joku muu	K	E

19.	Tunnen läheisyyttä muihin	K	E
20.	Kukaan ei pidä minusta	K	E
21.	Tarvitsen apua tullakseni toimeen muiden kanssa	K	E
22.	Minusta on mukavaa tavata muita	K	E
23.	Muut eivät tykkää olla minun kanssani	K	E
24.	Pidän hiuksistani	K	E
25.	Ystävystyminen käy minulta hitaasti	K	E
26.	Toivon, ettei koulussa käytettäisi arvosanoja	K	E
27.	Tykkään omasta koulustani	K	E
28.	Muut inhoavat olla kanssani	K	E
29.	Olen tyytyväinen ulkonäkööni	K	E
30.	En pidä koulun ajattelemisesta	K	E
31.	Minua pidetään hyvänä tyyppinä, jonka seurassa viihtyy	K	E
32.	Minua harmittaa helposti ulkonäköni	K	E
33.	Minusta on mukavaa tutustua uusiin ystäviin	K	E
34.	Minusta pidetään, koska minun kanssani on helppo jutella	K	E

Tuntemuksesi viime aikoina

Seuraavassa on lauseita, jotka ilmaisevat mielialoja ja tunteita. Merkitse jokaisella rivillä yksi rasti, joka ilmaisee, miltä sinusta on tuntunut tai miten olet toiminut viimeisen **kuukauden** aikana.

Jos sinusta on viimeisen kuukauden aikana suurimman osan ajasta tuntunut sellaiselta kuin lauseessa kuvataan, merkitse rasti sarakkeeseen **piti paikkansa**.

Jos lause piti paikkansa vain osan ajasta tai silloin tällöin, merkitse rasti sarakkeeseen **toisinaan**.

Jos lause ei kuvaa viime aikojen tuntemuksiasi ja toimintaasi ollenkaan, merkitse rasti sarakkeeseen **ei pitänyt paikkaansa**.

		Piti paikkansa	Piti toisinaan paikkansa	Ei pitänyt paikkansa
1	Syytin toisinaan itseäni asioista, jotka eivät olleet ollenkaan minun			
2	Minun oli vaikeaa tehdä päätöksiä			
3	Minua ei haluttanut puhua niin paljon kuin tavallisesti			
4	Puhuin hitaammin kuin tavallisesti			
5	Minusta tuntui, että tulevaisuudessa mitään hyvää ei tapahdu minulle			
6	Ajattelin, että elämä ei ole elämisen arvoista			

7	Ajattelin kuolemaa			
8	Ajattelin, että perheeni tulisi paremmin toimeen ilman minua			
9	Ajattelin itsemurhaa			
10	Minun oli vaikea keskittää ajatuksia ja paneutua			
11	Ajattelin, että minulle voisi tapahtua kurjia asioita			
12	Vihasin itseäni			
13	Tunsin olevani paha ihminen			
14	Minua huolestuttivat kivut ja säryt			
15	Tunsin oloni yksinäiseksi			
16	Ajattelin, että kukaan ei todella rakasta minua			
17	Minulla ei ollut mukavaa koulussa			
18	Ajattelin, että en ole koskaan yhtä hyvä kuin muut			
19	Tein kaiken väärin			
20	En nukkunut yhtä hyvin kuin tavallisesti nukun			

Koulu

1. Minkälaisia arvosanoja olet useimmiten saanut tänä kevätlukukautena? (rastita)

- 9 tai yli
- 8 - 9
- 7 - 8
- 6 - 7
- Alle 6

2. Miten viihdyt koulussa? (rastita)

- Oikein hyvin
- Hyvin
- Joten kuten
- En viihdy erityisen hyvin
- En ollenkaan

3. Mikä on ollut koulussa mielestäsi parasta?

4. Mikä on ollut koulussa mielestäsi tylsintä/kurjinta?

5. Mitä aiot tehdä peruskoulun päättymisen jälkeen ensi syksynä?

- Menen 10. luokalle
- Menen lukioon (jos pääsen)
- Menen ammattikoulutukseen (jos pääsen). Mihin ensisijaisesti? _____
- Menen töihin (jos pääsen). Mihin? _____
- Menen työharjoitteluun / oppisopimuskoulutukseen (jos pääsen)
- Joku muu vaihtoehto. Mikä? _____
- En tiedä

Suhteesi kavereihisi

1. Onko sinulla kavereita?

- Minulla ei ole kavereita
- Minulla on yksi kaveri
- Minulla kaksi kaveria
- Minulla on 3 - 4 kaveria
- Minulla on 5 tai useampia kavereita

2. Onko sinulla parasta ystävää?

- Kyllä
- Ei

4. Miten hyvin seuraava väittämä pitää paikkansa sinun kohdallasi: AMinulla on tärkeä ihminen, jonka kanssa voin jakaa ilot ja surut@

- Eri mieltä
- Melko eri mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Melko samaa mieltä
- Samaa mieltä

Toiveet ja tavoitteet

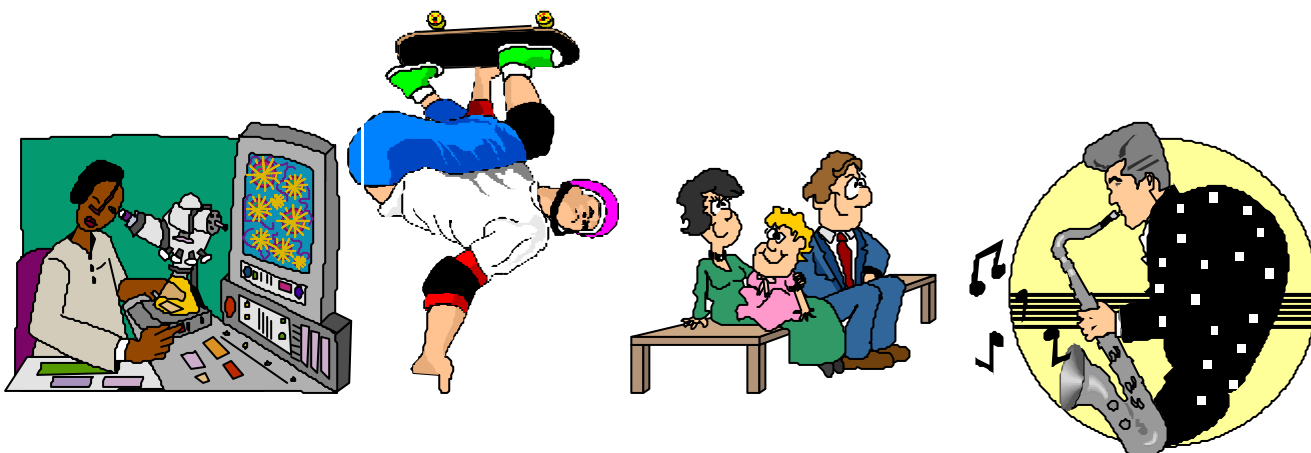
Jokaisella on mielessään erilaisia toiveita ja tavoitteita. Tavoite voi liittyä mihin tahansa elämäalueeseen, kuten ihmissuhteisiin, koulunkäyntiin, harrastuksiin, tai tulevaisuuteen. Kirjoita ensin alle viivoille kaksi sinun tämänhetkistä tavoitettasi tai toivettasi.

Tavoite 1: _____

Tavoite 2: _____

Vastaa sitten alla olevan ruudukon kysymyksiin. Ympyröi tavoitteen 1 sarakkeessa ja tavoitteen 2 sarakkeessa joka kysymyksen kohdalla yksi numero asteikolla 1 - 6.

	Tavoite 1						Tavoite 2									
1) Kuinka tärkeä tavoite on sinulle?	Ei lainkaan tärkeä	1	2	3	4	5	6	Hyvin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	1	2	3	4	5	6	Hyvin tärkeä
2) Kuinka varmasti uskot, että tavoite toteutuu?	En usko siihen lainkaan	1	2	3	4	5	6	Olen siitä hyvin varma	En usko siihen lainkaan	1	2	3	4	5	6	Olen siitä hyvin varma
3) Kuinka paljon uskot, että itse pystyt vaikuttamaan siihen, toteutuuko tavoite vai ei?	En lainkaan	1	2	3	4	5	6	Hyvin paljon	En lainkaan	1	2	3	4	5	6	Hyvin paljon
4) Kuinka paljon uskot muiden kuin itsen liittyvien tekijöiden vaikuttavan siihen, toteutuuko tavoite vai ei?	En lainkaan	1	2	3	4	5	6	Hyvin paljon	En lainkaan	1	2	3	4	5	6	Hyvin paljon
5) Miten vaikea tavoite on saavuttaa?	Ei lainkaan vaikea	1	2	3	4	5	6	Hyvin vaikea	Ei lainkaan vaikea	1	2	3	4	5	6	Hyvin vaikea
6) Minkä ikäinen arvioit olevasi, kun saat tavoitteesi saavutettua?	_____ vuotta						_____ vuotta									

Harrastukset (täytä jos sinulle jää aikaa)

Kirjoita alle 3 tärkeintä harrastustasi ja ympyröi kuinka usein niitä harrastat.

Kolme tärkeintä harrastustani ovat (kirjoita)	1-2 krt puolessa vuodessa	1-2 krt kuussa	1-2 krt viikossa	Päi- vittäin
1	1	2	3	4
2	1	2	3	4
3	1	2	3	4

Haluatko kertoa jotain muuta tärkeää omista kuulumisistasi?

Terveisesi tutkijoille (moitteet, kiitokset, vinkit...)

KIITOS

NISU-tutkimus kiittää sinua
lämpimästi ja toivottaa
loistavaa jatkoa. Keep on
going!

Liite 2. Ongelmakäyttäytymisteorian rakenne. (Jessor & Jessor 1977, 38).

